

LIETUVOS CENTRINIS VALSTYBĖS ARCHYVAS

VYRIAUSIASIS LIETUVOS IŠLAISVINIMO KOMITETAS

VLIK'o susirašinėjimo su lietuvių išėvija informacijos apie straipsnius
spaudoje žydų genocido Lietuvoje klausimu suteikimo, leidinių apie
žydus gelbėjusius lietuvius rengimo ir dr. D. Jasaičio surinktų
dokumentų panaudojimo klausimais dokumentai

F. Nr. 677
Ap. Nr. 1
B. Nr. 498

Pradėta 1946-03
Baigta 1988-06-27
Data
Lapų 134
Saugojimo terminas nuolat

V L I F O

ausrašanās žydu

genocīda reikālis

1977

Jonas A. Stiklorius
6240 Washington Avenue, Philadelphia, Pa 19143
1967 m. balandžio mėn. 12 d.

Didžiai gerbiamam p. Vaclovui Sidzikauskui
Lietuvos Laisvės Komiteto pirmininkui
29 West 57th Street, New York, N.Y.

Pone pirmininke:

Pirsimindamas Dr. Vileišio Bendruomenės apygardų suvažiavime diskutuota
žydų ir lietuvių santykių klausimą, noriu Tamsta informuoti, kad man neseniai
tekė skaityti knyga
Jacob Robinson: And the Crooked Shall be Made Straight. A New Look at the
Eichmann Trial". (The Macmillan Co., New York, 1965).

Šios knygos autorius, mūsų pažįstamas Lietuvos žydas advokatas Jokūbas Robinzonas,
plačiai nagrinėja ne tik Eichmann'o bylą, bet ir nacių ir žydų santykius,
žydų padėtį Europoje etc. Toje knygoje jis cituoja šias knygas:

Eliezer Yerushalmi: Shavli Diary. A Diary from a Lithuanian Ghetto.
Jerusalem, Yad Washem, 1958.

Mark Dworzecki: The Jerusalem of Lithuania in Struggle and Destruction: Memoirs
of the Vilna Ghetto.
Paris: National Jewish Farband, 1948. 515pp. ("Yiddish" kalba)
(ta pati knyga, išleista Tel-Aviv, Israel Labor Party, 1951., hebrajų kalba)

Leib Garfunkel: The Destruction of Jewish Kovno.
Jerusalem, Yad Washem, 1959, 330pp. (hebrajų kalba).

Joseph Gar: The Destruction of Jewish Kovno.
Munich: Association of Lithuanian Jews, 1948, 424pp. ("Yiddish" kalba).

Kadangi man ligi šiol neteko girdėti, kas kas nors iš lietuvių puse būtų pasijodo-
navęs šiomis knygomis, jas gavęs, skaitęs ir atitinkamai reaguojęs, ir be ašio nepa-
lanky lietuvių nusvietima jose, tai aš leidžiu sau atkreipti Tamštos malonų dėmesį
į jās, su prašymu, kad jeigu ligi šiol nebuvo nieko tuo punktu daryta, būtų
imamasi atitinkamos skcijos.

Šia proga priinkite, pone pirmininke, mano pagarbos pareiškimą.

Tamsta
Jonas A. Stiklorius

TEVIŠKĖS ŽIBURIAI

THE LIGHTS OF HOMELAND

941 DUNDAS ST. W. • TORONTO 3, ONT. • LITHUANIAN WEEKLY • TEL. 368-6813

1969. VI. 27.

Didžiai gerbiamasis,

Paskelbus "T2" apie Pr. Pauliukonio užrašytą darbą, parašyti knyga apie Lietuvos žydų gelbėtojus, atsklepiant dr. D. Jasaitis. Esą jis nevysta panašų leidimą, suskandant su ULTKu. Kai kalbojame Niujorke, apie tai nevėnas neužsiminė. Jisgu iš tikrųjų tas būtų paralelinis darbas, žinoma, tekstu vienam atsisakyti arba nevėsti sudėtinį leidimą. Būčiau dėkingas už paaiškinimą: 1. ar dr. D. Jasaitis yra ULTKo narys ar 2. ar tai būtų paralelinis darbas?

Jūras Kun. Pr. Gaida

2

ivarbu,
daugelio
El mistel
ly oku-
su Vil-
ydu klausim
,kad ne vie
odo taip.
psikia iš-
loje būtu
as teko
gandiniu
New Yorke,
kai.
nai kreipėsi
ly nemažas
itaa.
ly; pirmosio
1941-1944m.
diagos,gal
kas jo
tojų naikin
ir D. Jasaitis
Jau sutartė
nais atvyks
ta, tuomet
kti medžiag
Pauliukoni
i jis turėt
sutartiems
atvė.
venti
al
2 ydine

būtu vertus taip apsigyventi, bet daugiausia tai buvo pačių žydų

klm jūdai
PILSIVAINIAI IŠ VILNĖS NAČIŲ LAIKAIS

9

TĖVIŠKĖS ŽIBURIAI

THE LIGHTS OF HOMELAND

541 DUNDAS ST. W. • TORONTO 3, ONT. • LITHUANIAN WEEKLY • TEL. 368-6813

1969. VI. 6.

Didžiai gerbiamasis,

Kaip esame sutarę, Pr. Pauliukonis jau teikia medžiagą apie Lietuvos žydus ir jų gelbėtojus lietuvius. Labiausiai trūksta dokumentacijos iš išsvirijoj gyvenančių lietuvių, kurių yra dalyvaus žydų gelbėjimo. Ypa, rodo, ir žydų, kurių galėtų deuti savo pasisiskimus. Tuo reikalu paskelbtai informaciją „T. Žiburiuose“. Reikėtų ją paskleisti plačiau. Būtų gera paskelbti Elton biuletenuose. Čia pradeda išsivirti, pagal kurį galėsite sudaryti savo informaciją.

Su geriausiomis šeimis linkėjimais -

Jonas Kun. Pr. Gaida

arbu,
augelio
laistai
y oku-
u vil-
ydu klausimu,
kad ne viskas
odo taip.

reikia iš-
loje būtų
as teko
gandiniu
New Yorke,
kai.

ai kreipėsi
y nemažas
tas.

u: pirmosios
1941-1944m.
ilagos, gal

kas jo
tojų naikinimą
r. D. Jasaitis.
Jau sutarta,
ais atvyks ir
ta, tuomet

ti medžiagą,
Pauliukoni,
i jis turėtų
sutartiems

venti

al
Žydus
a žydų

Mem Jaidai

4

1969 metų liepos ld.

Didžiai Gerbiamas Daktare!

Kai šiandien gavau Tamstos antrą laišką tuo pačiu žydu klausimu, drauge atsakyiu ir į Tamstos birželio 6d. laišką. Delsiau dėl to, kad ne viskas buvo aišku kaip dalykas toliau vystysis. O jis jau apytikriai atrodo taip.

1967m. veiksnių konferencija New Yorke numatė, kad reikia išleisti Lietuvos gyvenetojų natiurologinę ir genocidinę knygą, kurioje būtų sutraukti okupantų nusikalstamieji darbai tose srityse. Tas darbas teko apsiimti VLIKUI. Tačiau, kad jis kieno nors nebūtų laikomas propagandiniu dalyku, Vlikas provizoriniai susitarė su Lietuvos Tyrimo Institutu New Yorke, kad jis imtųsi tokį veikalą išleisti, o Vlikas jam padės finansiškai.

Tam reikalui Lietuvos Tyrimo Institutas pakartotinai kreipėsi į visuomenę ir prašė iš jos žinių apie nukentėjusius. Tokių žinių nemažas pluoštas tiek atskirais laiškais, tiek specialiomis anketom yra gautas.

Numatoma, kad veikalas turės susidėti iš trijų dalių: pirmosios bolševikų okupacijos 1940-1941 metų darbai, vokiečių okupacijos 1941-1944m. darbai ir vėl sovietų nuo 1944 metų ... Jei susidarytų daug medžiagos, gal tada turėtų būti trys knygos.

Paruošti pirmąją dalį sutiko prof. dr. X., prašė kol kas jo pavardės neskelbti, antrąją dalį, svarbiausia žydu ir kitų gyventojų naikinimą bei kankinimą, o lygiai ir kitų pastangas juos gelbėti, apsiėmė dr. D. Jasaitis. Trečiajai daliai Institutas autorius-redaktorius dar neturi. Jau sutarta, kad artimiausiomis dienomis abu redaktoriai su savo paruoštais planais atvyks ir juos pristatys Lietuvos Tyrimo Institutui. Kai viskas bus sutarta, tuomet apie visa tai bus plačiau paskelbta per Eltą.

Prieš p. Pauliukonį, Vlikas pataręs jam laisvai rinkti medžiagą, nisko neišsipareigojo. Galimas daiktas, kad dr. Jasaitis norės p. Pauliukonį ir į savo bendradarbius pasikviesti ar kitaip su juo tartis, jei jis turėtų vertingos medžiagos. Savo medžiagą, ką turi Vlikas, perduos jau sutartiems redaktoriams.

Su pagarba

J. Audėnas
Vicepirmininkas

Bronius V. Galinis

PRIŠIMINIMAI IŠ VILNIUS NAČIŲ LAIKAIS

Parašyti to laikotarpio prisiminimus būtų įdomu ir gal svarbu, nors jie teiktų ir tik vieno asmens skiratį. Tačiau sudėjus daugelio užrašus, valdas jau žymiai papildėtų. Šiuo atveju aš mėginsiu glaustai papasakoti kai kuriuos prisiminimus ir patyrimus Vilniuje načių okupacijos metais, ypač kiek tai lietė mano tam tikrus santykius su Vilniaus žydais ir jų pergvyventa tragedija.

Reja, surašyti tokius prisiminimus plačiau būtų sunkumų, nes praėjo jau gana ilgas laikas ir, svarbiausia, tolimame užsienyje labai sunku sugaudyti reikiamus šaltinius ir dokumentus, kurie su gyvenimo tėkme vis daugiau blanksta ar visai dingsta.

Žydai Vilniuje ir Lietuvoje

Istoriniai dokumentai liudija žydus turėjus namų Vilniuje jau 1320 metais. Galima prileisti, kad vienas kitas žydas į Vilnių buvo atklydęs ir ankščiau. Kas liečia žydų teisinę apsaugą Lietuvoje, tai Vytautas Didysis 1388 m. birželio 24 d. Trakų žydams raštu suteikė pirmąsias privilegijas. Po to sekė panašių privilegijų suteikimas Erastos ir Gardino žydams, kas parodo, kad jų skaičius Lietuvoje buvo jau išaugęs ir privalėjo tikėlesnio jų teisių apsaugojimo. O karalius Žygimantas Senasis davė naujas privilegijas žydams 1514 metais, ir jos visos jau buvo įtrauktos 1529 metais į Lietuvos Statutą.

Nuo XVII amžiaus žydai Lietuvoje stengėsi miestuose apsigyventi atskiruose kvartaluose, vadinam^uose getais /ghetto/. Lietuvos getai nebuvo visiškai uždari ir atsirado ne dėl to, kad šalies valdžia būtų vertusi taip apsigyventi, bet daugiausia tai buvo pačių žydų

- 3 -
- 2 -

bendruomenių /kahalų/ noras laikytis atskirai glaudžiai tarpusavyje, tuo būdu daugiau išsaugoti tautinius žydų paorošius, tikybą ir kalbą.

Mažų bėgyje Lietuvos sostinės, Vilniaus mieste, žydų gyventojų skaičius taip atrodė:

1550 m. - 3.000
1600 m. - 7.000
1650 m. - 12.000
1700 m. - 13.000*
1750 m. - 11.000
1800 m. - 10.700
1850 m. - 23.091**
1900 m. - 63.250
1914 m. - 73.420
1916 m. - 61.265
1941 m. - 70.000

* 1710 metais 3800 žydų mirė nuo maro epidemijos todėl atsirado žydų smuetei jėmą Vilniaus mieste.

** Tas skaičius sudarė 91,4% nuo bendro Vilniaus miesto gyventojų skaičiaus.

Vilniaus žydų indėlis į bendrą žydų tautos kultūrą yra labai didelis ir tiek išskirtinis, kad jau nuo senų laikų visame pasaulyje Vilnių žydai pavačindavo "Lietuvos Jeruzalė". Tokio pavačindimo panaudojimas užtikamas jau nuo 1650 metų, kad Vilniuje žydų gyveno nors tik apie dvylika tūkstančių, bet ten jau buvo žydų tikybinių mokslų institutas su 40 rabinų-mokslininkų, kurie plačiai garsėjo visame žydiškame pasaulyje Talmudo aiškinimais ir kitais teologiniais rašalais. Tai ir suteikė Vilniui "Lietuvos Jeruzalės" aureolę, kuri išliko ligi mūsų laikų.

Nepriklausomos Lietuvos teritorijoje pagal 1938 m. statistiką žydų buvo 168.000. Sekančiais metais prie Lietuvos Respublikos grįžus Vilniui ^{su} anlinkine sritimi, prisidėjo 82.000 žydų, iš kurių apie 20.000 buvo bėgimai iš Lenkijos, kad likusią Lenkijos teritoriją užėmė ir pasidalino Vokietija ir Sovietų Rusija.

1941 m. vasarą vokiečiams okupavus Lietuvą, bendras žydų skaičius ^{po} siekė 230.000. Į Rusiją spėjo išbėgti tik nedidelės žydų grupės, daugiausia žymesni sovietinės valdžios ir partijos pareigūnai. Tad kaip Lenkijos, taip ir Baltijos valstybių žydai visa savo masė iš karto pateko nacinio gestapo žinion ir priklausomybėn. Jų naikinimas buvo vykdomas kasmet spartyn ir žinurn. Šio genocidinio košmaro pasėkoje,

Antrajam pasauliniam karui pasibaigus žydų Lietuvoje bepaliko tik apie 25.000, tai yra vos apie 10% . Toks Lietuvoje gyvenusių žydų skaičius pateikiamas 1959 m. statistikoje. ^{27.10} Nežiūrint natūralaus gyventojų prieauglio, žydų skaičius Lietuvoje dargi sumažėjo ligi 24.000 /pagal 1970 m. surašymą/ iš Rusijos ir kitų sovietinių respublikų.

Paskutinis dešimtmetis rodė, kad žydų tautybės gyventojų skaičius nedidėjo. Nežiūrint natūralaus gyventojų prieauglio, žydų skaičius Lietuvoje dargi sumažėjo ligi 24.000 /pagal 1970 m. surašymą/.

Lietuvių nacijų replėse

Vokiečių-rusų karui kilus, 1941 m. birželio mėnesio staigus lietuvių sukilimas prieš rusiškus okupantus labai palengvino vokiečių armijai skubiai žygiuoti pirmyn ne tik per Lietuvos teritoriją, bet ir vėltis gilyn į Rusijos žemes. Viur ten, kur gyventojai negalėjo ar nesistengė sukilimiškai pasitraukti, vokiečių armijos įstrigo ir galėjo žygiuoti žymiai lėčiau ir su didėjančiais nuostoliais.

Sukilimo paskelbtoji laikinoji Lietuvos vyriausybė skubiai tvėrėsi priemonių įtvirtinti Lietuvos suverenumui, palaikyti tvarkai ir tvarkyti visiško chaoso padėtyje atsidūrusį šalies ūkį. Nuo pat pirmųjų dienų nebuvo abejonės, kad tie lietuvių nepriklausomybiniai ir tautiniai siekimai visiška nesuderina su Trečiojo Reicho tikslais ir užgaidom. Laikinoji vyriausybė nieko negalėjo laisvai ir normaliai dirbti, rudmarškinių dalinai ir gestapas tuojuu kišosi į kiekvieną jos veiksmą. Netrukus ji buvo priversta pasitraukti, nes jos vieta užėmė iš Berlyno atsijuta okupacinė nacijų vyriausybė, vadinama "Zivilverwaltung" as, su nacijų partijos pareigūnu, Rusijos vokiečių Adriano von Rentelnu priešakyje, kaip generalkomisarų Lietuvos "srėčiai". Pati Lietuva, kartu su Latvija, Estija ir Baltarusija /Gudija/, tapo į didelę nacijų formuojamą koloniją rytuose, vardu "Ostland", kurio "vieskaralius" reichkomisaro titul^u buvo paskirtas lietuviams lig tol mažai

girdėtas šiaurinės Vokietijos aukštesnis nacių administracijos pareigūnas kažkoks Heinrichas Lohsė.

Nuo tų "antžmogų" veiksmų ir malonės priklausė Baltijos tautų likimas, kasdieninis gyvenimas ir gyvybė. Nebuvo labai slepiama, kad šios teritorijos numatyto paversti didžiosios nacių imperijos žemėmis ir bus apgyvendintos karą laimėjusiai vokiečiai. Dalis vietinių gyventojų gal bus palikta, jeigu jie bus ištikimi Vokietijai ir sutiks greit suvokietėti, o kiti bus iškeldinami toliau į rytus. O žydai turės būti visiškai sunaikinti, pirmiau už kitus.

Pagal tą planą viskas ir buvo tuojuo pradėta palaipsniui vykdyti. Pvara, stambūs žemės ūkiai, dingusių ar Sibiran ištremtųjų ūkiai buvo paimti tiesioginės vokiškų bendrovių žinion. Taip pat visos ūkinės įmonės, stambesnės prekybos ir pramonės šakos perėjo vokiečių priežiūron ir kontrolėn. Tam tikslui buvo paskirti įmonių "patikėtiniai" - Treuhänderiai.

Pirmiausia tokius "patikėtinus" gavo stambiausios įmonės, kaip Plencentras, Lietūkis, Linas, Maistas ir panašios. Statytinės bendrovės ir jų veikla, su kuriomis yra susiję šie mano prisiminimai, buvo laikomos mažiau pelningom /kadangi jos prekių savo sandėliuose neturėjo, tai nebuvo galima jų apibūdinti/, bet jos buvo labai reikalingos karo ir bendruomeninių statybų darbo atlikimui. Tad ir jos tuojuo pateko nacių okupacinės valdžios kontrolėn.

"STATYBOS" Bendrovei okupacijos pradžioje patikėtinu buvo paskirtas vokiečis Ratnešis, bet vėliau, 1943 m. rudenį, jis buvo išsiųstas į Ukrainos frontą. Mūsų bendrovė, laimei, buvo tartum pamiršta ir liko be vokiečio viršininko. Tačiau eilė vokiečių įstaigų mūsų nepamiršo ir dažnai iš bendrovės reikalavo, net įskydavo atlikti jioms vienokias ar kitokias statybas.

"STATYBOS" Bendrovė savo centrą turėjo Kaune, o skyriai buvo Kaune, Vilniuje, Šilaliose ir Panevėžyje. Vilniuje viena iš karinių vo-

klėškų įstaigų, kuri labai kišosi į bendrovės darbus ir reikalavo patarnavimo, buvo vad. Rüstungskommando /ginklavimo komanda, ar trupė/. Jos viršininku Vilniuje buvo kapitonas Klueppel'is, savo metu prieš antrąjį pasaulinį karą pasikeitimo principu atlikęs stažavimą 5 pės-
tintinkų pulke, anuomet dar tik leitenanto laipsniu. Tuomet jis buvo
pramokęs pakenčiama lietuviškai, bet dabar okupacijos sąlygomis slėpė
pė savo mokėjimą. Tik vieno priėmimo metu, kiek daugiau išgėręs, staiga
užsivėręs prašė lietuviškai. Tad jei kas ankščiau galvodavo, jog
jis vokiečių pareigūnas tesuportu tik vokiškai, tai išsiterus ką nors
nediskretiško ar nepalankaus okupanto adresu, nukentėdavo ar patekdavo
nemalonėn.

Kita vokiečių įstaiga, nepalikusi mūsų nemybėje, buvo Kultūros
ministerija iš Berlyno. Vienas iš jos daugelio tikėjų Lietuvoje buvo
išplėsti kino teatras, taigi daugiau jų pastatyti, idant būtų sąlygos
ko daugiau rodyti vokiečių filmų, kino apžvalgų ar panašiu būdu stiprin-
ti nacizmo propagandą užimtuose kraštuose, skieisti "naujosios Europos"
legenda, skiepyti pavergtoms tautoms Trečiojo Reicho filosofija.

Trečia vokiečių karinė įstaiga, kuri ypač suaktyvėję frontui
vėl pradėjus artėti prie Baltijos kraštų, vadinosi Organisation
Todt. Jos vadovybė turėjo ypatingas teises skirstyti statybinių me-
džiagų kontingentus, tuo būdu galėjo tiesiogiai kontroliuoti mūsų
veiklą ir daryti spaudimą į bet kurių "STATYBOS" Bendrovės prisilietų
statybų atlikimą. Pavyzdžiui, vienam naujai statomam stalių dirbtuvių
pastatui mūsų bendrovė norėjo gauti leidimą apipiešti miško medžiagą
stogo konstrukcijai. Leidimą davė pašal medžiagai, bet su labai
nepatogi sąlyga, kad medis bus naudojamas tik sivalus, t.y. nenaudo-
jant įtemptinės patarnavimo.

Kaip žinoma, Vokietija, pradėdama karą su Sovietų Rusija, turėjo
paruošti didesnes armijas, ir jų aprūpinimui savo darbo jėgos jau ne-
bepakako. Todėl užėmė Lietuvą ir kitus kraštus, vokiečiai pradėjo

111

vis žiaurėjanti als būdais reikalauti darbininkų ir išvežti juos į 10
Raičių pramonės darbas /dažniausiai, pavojingi auksio vietose, kur
vyko bombardavimai, arba sunkiausiems ir blogiausiems darbam už mešką
atlyginima/.

Iš mūsų žmonių beveik niekas nesistengė ir nenorėjo "savanoriš-
kai" vykti į Vokietiją. Legalus išėjimo būdas nuo to buvo gauti
atitinkamus pažymėjimus, vadinamus UK /Ungekennzeichnetes Schein-
gung/, atpalaiduojančius nuo darbo prievolės Vokietijoje. Tokie pa-
žymėjimai buvo išduodami disociacijai tik tokių žmonių, kurios vie-
nokiu ar kitokiu būdu ^{buvo} reikalingos ir laikomos svarbios karo dalykų
~~reikalingai~~ čia pat Lietuvoje. "STATYBOS" firmoje dirbantieji turėjo
telsą gauti UK pažymėjimus. Todėl mūsų darbo jėgos ir kandidatų ne-
trūko, pasididžiuliančių buvo daug su, negu galėjome jų reikalingumą patei-
sinti. Naug kas nenorėjo pateikti ~~Arbeiter~~ /darbininkų reikalus
tvarkančių vokiškų įstaigų /žinion, nes jos neturintius UK pažymėjimų
stengdavosi tuoju pat išdeportuoti darbas į Vokietiją.

"STATYBOS" firmos Vilniaus skyriuje UK kortelės jau turėjo 680
dirbančiųjų, ir tas skaičius augo taip sparčiai, kad 1944 metų pradžio-
je UK kortelėmis naudojo ir nuo deportacijos Vokietijon dengėsi
jau 1025 asmenys. Tas padidėjimas galėjo būti patelaintas dėl padidė-
mo dirbančiųjų miške. Ten jie ruošė medžiagą vykdomom ar vykdytom
statybom, ko ankščiau nereikėdavo daryti, nes tokią medžiagą parūpin-
davo specialios statybinių medžiagų paruošimo įmonės. Dabar mūsų pa-
tims tai reikėjo atlikti, kaip lygiai labai stigo ir kvalifikuotų
amatininkų-meistrų, kurie buvo būtinais reikalingi pagrindiniams staty-
bos darbam įvykdyti.

lėius
i
w-
ctu-
ai
e,
-
ly
)l-
ir
ko-
o
ti
i
/

STATYBOS

Žydai geštapo reikšmė.

Naciai savo politinėje programoje įrašė savotišką dogmą: išnaikinti žydus. Todėl visuose užimtuose kraštuose, žydai buvo išimami iš tų kraštų priklausomybės ir pavedami išimtinai geštapo žinion. Po dvejų mėn. nuo karo pradžios Vilniuje buvo įruošti 2 getai į kuriuos buvo suvaryta 50,000 žydų.

Pirmasis getas prasidėjo Arklių gatve, 4-ojo Karmelitų, Rūdininkų, Ligoninės, Pylimo gatve, Mikalojaus gatve Ašmenos gatve per namus skersai kvartalą iki Arklių gatvės iš čia buvo išimti frontiniai namai pagal Vokiečių gatve. Įėjimas buvo įrengtas iš Rūdininkų gatvės. Į šį getą buvo natalpinta 30,000 asmenų.

Antrasis getas prasidėjo Vokiečių gatve 4-ojo Didžiųjų gatve iki Švarco gatvės toliau Gaono gatve, Domininkonų ir suko Vokiečių gatvės link. Pagal Didžiųjų, Domininkonų ir Vokiečių gatves buvo išskirti frontiniai namai. Įėjimas buvo įrengtas iš Gaono gatvės. Čia buvo suvaryta 20,000 žydų.

Dvi stovyklos tarpino papildomai kelis tūkstančius žydų. Tai buvo prie KALIO fabriko stovykla Vivulskio gatvėje / Prie sovietų fabriko vardas pakeistas į VITO/, Kita stovykla buvo Subečiaus gatvėje ir josios darbingieji žydai aptarnavo H.P.K. automobilių parką/Arzy Vehicle Park/.

Žydai, kurie pakliuvo tiesiai į Lukiškių kalėjimą, buvo greitai likviduoti Panerių ekstremacijos vietovėje, maždaug 7 mylios nuo miesto centro. Paneriuose STATYBOS bendrovė statė požeminius benzino tankus. Buvo iškasta daug duobių tų tankų instaliavimui. Tokiose stovyje darbovieta buvo užimta vokiečių araijos ir perduota geštapo žinion. Geštapas čia per visą okupacijos laiką sunaikino apie 8000 žmonių. Čia buvo naikinami lietuviai, lenkai, rusų belaisviai ir žydai, kurie kaip spėjama, apie 55 % nuo bendro žuvusiųjų skaičiaus.

Susitarimas su "Judemrats" atstovais

1943 metų pavasarį man buvo pranešta, kad su manimi nori gauti pasinatyba Vilniaus geto Judemrats/ geštapo leista geto vidaus tvarkai palaikyti pačių žydų sudaryta atstovybą, lietuviškai

išvertus, "Žydų taryba"/. Man buvo perduotas pageldivimas, kad toks padarymas vyktų kiek galint mažiau demonstratyviai ir kad neatkreiptų dėmesio žmonių, kurie yra ^{da} galėtų būti nepalankiai nusistatę prieš žydus. Nors žydai delegacijos slautimą sutarė su gestapo ir geto vyriausybės žiniu, tačiau jų noras diskretiškumo buvo suprantamas ir telpingas.

Mūsų bendrovės centrinė būstinė buvo Vilniaus gatvėje, o tos gatvės tęsinyje buvo Vokiečių gatvė, prie kurios priėjo geto ribos. Pėsčiam einant, užtrukdavo tik 10-12 minučių.

Judenrato delegaciją priimti maso darbo kabinete buvo nelabai patogu, nes atstovams būtų tekę eiti per raštiną, kur sėdėjo eilė tarnautojų ir kur visuomet būdavo atvykusių klientų bei šiaip interesantų. Beje, reikėjo saugotis ir galimų kabinete įrengtų telefonų. Be to, netuvo aišku, kiek žmonių sudarys geto delegaciją. Tiems visiems nepatogumams išvengti pasirinkau vieną atskaitomybės skyrius /buhalterijos/ kambarį, kuris turėjo visai atskirą įėjimą.

Pasitarimą buvo sutarta pradėti 4 val. po pietų, kada įstaigoje darbai jau baigiami. Tų visų smulkmenų patvarkymus atliko ponas Tvirbutienė, mūsų įstaigojeėjusi vertėjos pareigas ir vedusi visus pasikalbėjimus telefonu su vokiečių įstaigomis. Ji buvo rami ir patikima moteris, Vilniuje gyveno viena, jos kalbų mokėjimas tarnyboje buvo itin naudingas mūsų bendrovės biudžetui tokioje vietoje, kaip Vilnius, kuris tuo metu tikrai buvo viršęs lyg ir tarptautiniu miestu.

Pagaliam atėjo sutarta valanda. Geto Judenrato delegaciją sudarė tik du asmenys - advokatas Buršteinas ir Rabinovičius. Juos lydėjo jaunas gestapo kareivis sargybiniškas, gal kokiu 20 metų vaikinas. Įėjęs jis prisėdo ant suolo prie durų, atrodė nesidomintis vėlesniais pasikalbėjimais ir greičiausiai nė lietuviškai nesuprantantis.

Geto atstovus pakvičiau prie stalo ir pasisveikinau su kiekvienu rankos paspaudimu, kaip buvo įprasta Lietuvoje. Buršteinas tuo jau

12
 išius
 u
 ap-
 istu-
 ja
 ce,
 -
 Ty
 11-

er
 t kos.
 s
 10
 11

12

1,

1,

1-

14

13

pasiskė esis neaprašė perkeltas Vilniun iš Kauno geto, o Rabinovičius pareiškė gimęs ir augęs Vilniuje. Abu patvirtino esą išgalioti su manimi kalbėti ir tartis Vilniaus geto žydų reikalais.

Pakviečiau atsižėsti. Jau su pirmaisiais žodžiais Judenrato apdairumas man padarė gerą įspūdį: abu delegatai puikiai naudojo lietuvių kalbą, tuo pačiu parodydami respektą lietuviškai administracijai Vilniuje, kuriame mirgėjo visokių kalbų ir kultūrų mišinys, - mieste, kuris dabar buvo vokiečių okupuotas, prieš porą metų sovietų pasigrobtas, o dar ankščiau lenkų valdytas ir grubiai lenkintas. Tase Tų skirtingų laikotarpių pynėje nepriklausomos Lietuvos ^(savarankiškai) VVPI ausybė Vilnių valdė ir tvarkė (ne ką ilgiam kaip vieną pusmetį).

Abu advokatai buvo vidutinio ūgio, vienas apie 45, kitas gal per 50 metų amžiaus, gana tvarkingai apsilvilkę, tik Dovydo žvaigždės ant kostiumų rodė rūpesčius ir pavojais išvagotą žydų likimą. Nedelsdamas pakviečiau pasisakyti judviejų atvykimo intencijas. Abu prabilo kone vienu kartu, vienas kitą perkirsdami ir papildydami:

- Gelbėkite mus nuo mirties. Mes, žydai, gete dabar pradėjom mirti badu... Ilgiau nebegalime laukti...

Po pirmųjų emocijų sakinijų, advokatas Buršteinas toliau dėstė ramiau ir nuosekliau. Kiek pajėgiu šiandien prisiminti, maždaug taip:

- Kai 1941 m. rugsėjo mėnesio 6 dieną vokiečiai išleido įsakymą suvaryti mus į getą, tai davė tik 15 minučių laiko pasiruošti ir pasiimti, kas reikalinga. O su savimi pasiimti buvo leidžiama tik tiek, kiek pats gali pakelti ir pasinešti. Tokioje panikoje buvo griebiamas, kas po ranka pakliuvo, nespėjus nė pagalvoti, kas svarbiau. Lyg tyčia pasitaikė karūta diena. Supraskitavę ir pavargę fiziškai ir nerviškai, silpnesnieji žydai nebepajėgė panešti savo rišulių. Juos turėjo palikti bet kur pakelėje, ir daugiausia paliko sunkesnius rišulius su malstu. Todėl jau nuo pat pradžios geto gyventojai pasijuto šia atsidūrę be maitos atsargų, nors tam tikra dalis buvo atsigabėmusi dra-

tužų net su pertekliumi. Arba ir šitip vertingų dalykų, bet su ku-
 riais skilvio negalima pasiekti. Praėjusius metus dar šitip taip
 išlaidėm, nes daugelis dirbo už geto ribų ir taip ^(daugiau ar mažiau) gėlo esančius
 gete. Bet šiemet padėti darosi kasdien labiau katastrofiška. Papildomo
 maisto nebegalima sukombinuoti, si gete išduodamas neva maistas buvo
 dar labiau sumažintas, ir iš viso toks mažas, kad žmonės beieina nustoti
 jėgų, o silpnesnieji miršta badu. Įmonėse mes irgi nebegalim rasti
 darbo. Įvedus UK korteles, daugumas stambesnių įmonių nebeprašo žydų
 darbo jėgos. Dabar jos pakankamai gauna darbininkų iš krikščionių tar-
 po. ~~Tai sukuria savo dirbtiną, ir tokią padėti mes galime.~~ ^{7.00} mes, ge-
 to gyventojai, dabar esame palikti savo likimui, mes nyksta be maisto
 paspartintai. Tai mes čia ir esam viso geto vardu atsiųsti prašyti
 Jūsų, lietuvių, pagalbos. Ir, žinoma, Jūsų asmeniškai...

Reikalas buvo toks nuogai aiškus ir man nebuvo jokios abejo-
 nės, bet vis dėlto turėjau paklausti atstovus konkrečiau:

- Jūsų nuomone, kuo ir kaip galėčiau pagelbėti tokiame neabejoti-
 name varge?

Tada geto delegatai šokosi aiškinti įvairias galimybes. Vienas
 kitą papildydami, jie dėstė:

- Jūsų bendrovė Vivulskie gatvėje stato KALIO fabriko praplėti-
 mą ir taip pat atstato sudegusią to fabriko dalį. Ten dirba Jūsų
 žmonės, ir tik Jūs turit teisę ir galią paprašyti tom statytom žydų
 darbininkų. Tada sudarytų galimybę dirbantiems prie statybų gauti
 maisto ir jį atsinešti į geta badaujantiems...

- Bet dabar KALIO fabrike jau dirba apie tūkstantis žydų. Jie
 galėtų prisidėti pagalba maistui badaujantiems, - išsiterpiam, žinodamas,
 kad KALIO fabrike tikrai buvo sutelkta toks didelis skalčius kallių
 pramonės specialistų, kurių didžioji dalis net ir nebuvo specialistai.
 Tada delegatai tuoj pasidžiaugė, bo dar nežinojam:

- Žydai šiu šeimoni, kurie KALIO fabrike dirba kaip reikalams,
 yra apgyventi ^{dirbti} specialioje įmonių stovyklose. Dirbantieji prie kallių

16

15

yra priežtai, kad tskirti nuo statybos darbininkų. Mums tik organiška
išjungus š statybos darbus, būtų galima sudaryti reikiamus kontaktus
su publika.

- Prileiskiu, kad aš paprašau ir jums duodamas leidimas dirbti
vedėjų, prie mūsų statybų. Bet ar jūs esate tikri, kad statyboje dirbantieji
bus tokie idealistai, jog jums priimtų maišto už dyką? Dabar pabūsiame
Vilniuje aplamai jau stokoja maišto, tai nėra jo perteklius, - pridū-
riau savo abejoną.

- Pone direktoriau, - pabrėžė tuoju pat abu delegatai, - mes
esame realistai ir tik realistai. Nežiūrint sunkumų, mes sukombinuosim
atlyginimą. Už gautamus produktus mes mokėsime juodos rinkos kainą. Mes
suprantam, kad kitadp negali būti. Šį kartą mes nenorėtumėm Jūsų var-
sinti visokiais keblumais, kurie galėtų atsirasti vėliau vietoje. Svar-
biausias dalykas tai mums gauti Jūsų principinį sutikimą išreptinti
iš gestapo leidimą mums dirbti. Tokiu būdu būtų sudarytos sąlygos
darbovietėje ištiesti mūsų taūtieliamis pagalbos ranką.

Norėdamos nors kiek ilgiau pagalvoti, tyčia išskėliam advokatams
dar vieną klausimą:

- "STATYBOS" Bendrovės vykdomiems darbams pirmiausia dabar yra
reikalingi įvairūs specialistai, maistrai, pavyzdžiui: dailininkai, mū-
rininkai, elektrikai, tinkuotojai ir tt. Kiek turite tokių kvalifikuotų
statininkų, kurie sugrėbtų statybose atlikti tokius ir panašius darbus?

... Iš tikrųjų, keldamas tokius klausimus, tik lošiau laiką, bet
jaučiausi sėdiš kaip ant žarijų. Kokį reikią padaryti sprendimą, kokį
atsakymą jiems tuoju pat duoti? Žiūrint iš egoistinio ir asmeninio
sąsuzono taško, tai š laikas niekas iš mūsų nenorėjo turėti reikaly su
gestapu, o tuo pačiu ir su žydais, kurie buvo išimtinoje nacių okupan-
ty ir gestapininkų dispozicijoje. Lietuvio maišymais š žydų reikalus,
pastangos juos sūditi ar jiems talkininkauti nacių buvo labai draudžia-
mos. Vi suomet už tai grėdė bausmės ir rimtesniais atvejais pačios
skaudžiausios.

NYVAS

Tą minutę prieš akis man atstojė mase dipl.inžinierius Vy-
tutas A.Daniūnas, Vilniaus "STATYBOS" Bendrovės direktorius, mano
pirmtėkūnas, kuris dar vien mėnesį, 1943 m. balandžio 29 d. gestapo
buvo suintas ir išvežtas Vokietijon į V. garsiąją Stutthofo koncen-
tracijos stovyklą. Išskankintą šveikatal išsekus, jis mirė Rogainės
kalėjime. Inž. Daniūnas buvo neaiq sunaikintas už lietuviško pagrindio
veiklą ir stambų jos rėmimą.

Resistenciniame pagrindyje ir
aš dalyvavau, ~~tačiau šis ~~veiksmas~~ neturėdamas iliuzijų, kad
irgi rizikuoju likti, o dabar, štai, staiga iškylo žydų reikalai, pra-
šymas suteikti jiems pagalbą. Tai treiške mašymąsi į naujus pavojus.~~

Greit apsispręsti buvo labai sunku. Šiandien, po tiekos metų, gal
atrodytų kitale, galėtų bet kas pasakyti, kad šia viškes buvo taip
aišku, jog nebuvo reikalo daug galvoti. Bet ano karo metu, niūrioje
Vilniaus atmosferoje, gestapui suvaliojant, neaiq nervingumui vis
kylant ir irulėjant dėl naujų nepasiekimų frontuose, vaidinti drauguo-
li ir išpareigoti naujoni, reikoms nebuvo taip lengva.

Būdamas daugiamačiame tipiškas nepriklausomos Lietuvos naujo-
sios ir tada dar jaunosios kartos pilietis, ščiomoje ir mokyklose auk-
lėtas pagal moralinius ir humanius principus, nepripašinęs ir neketinęs
pripašinti jokios svetimos okupacijos, balsėjęs visais tais žiuriais
ir nereikalavęs tiek raudonųjų, tiek rudųjų okupantų teroro veiks-
ma, aš pasąmonės gilumoje iš karto apsisprendžiau palenkti Vilniaus
geto atstovų prašymui pagelbėti prapultin nuemerktiems tuviems
ir gal būsimiems Lietuvos piliešiams - žydams, su kuriais nuo šimtme-
šių lietuvių tauta yra sugyvenusi žymiai švelniau ir geriau, negu
bet kurie didieji ir didesnieji mūsų kaimynai.

Tuo pat metu kilo ir nauji prisiminimai. Jau nuo gimnazijos laikų
teko mokytis klasėje, kur visuomet kartu būdavo ir žydų mokinėlių.
Vėliau, Technikos Mokykloje, teko kartu mokytis ir draugauti su Abra-
omu Austeriu, gimusiu Ukštadvaryje, Troškų apskrityje. Paskutini kartą

18

17

Jį nežinau rudojo okupanto išnikintą bežyguliojančioje žydų voroje ant Mlekboto tilto Kaune 1942 metų žiemą. Mūsų žvilgsniai susitiko, jis nusisūpysojo ir nors akimirka man priminė, kad štai mes buvome draugai, o dabar aš nieko negaliu jam padėti, jo kolona apstatyta gestapo karalvičiais žygulioja po darbo Viliampolėn, kur Kauno žydams buvo įrengtas getas. Žusteris tuo laiku jau buvo vadas, turėjo sūnų ir prieš patenkant į getą gyveno Kaune Italijos gatvėje. O aš toje gatvėje kaip tik prieš tai prižiūrėjau Penktosios Amatų Mokyklos pastatą statybą, mes susitikdavom, pasikalbėdavom.

Tą statybą užbaigus, perikėliau į Vilnių ir gavau tarnybą "STALTYBOS" Bendrovėje, kur buvau paskirtas rajono inžinieriumi, vėliau direktoriumi. Šios pareigos teikė tam tikrą prestižą, bet kartu uždėjo daugelį uždavinių ir daugiau atsakomybės, kas karo ir okupacijų metais buvo surišta su nemalonumais, o neapdairumo ir paslydimu atvejais galėjo grėsti visai blogu galu. Todėl, išskodamas teisingų ir kartu atsargių žodžių, ką turiu atsakyti žydų reikalui, svyravau tarp baimės ir drąsos, tarp egoizmo ir moralinės atsakomybės, tarp neapykantos okupacijos terorui ir svajonių apie Lietuvos laisvę, trumpai - tarp genocido toleravimo ir žmoniškumo prievolių.

Į mano pastatytą paskutinį klausimą, Buršteinui ir Rabinoviščiui gavau tokį pasiūlymą:

- Matote, pone direktoriau... Mes kalbam su pasitikėjimu Jums ir su visišku atvirumu. Mes labai mesiai suinteresuoti, kad kaip galima didesnis geto žydų skaičius galėtų dalyvauti įvairiuose statybos darbuose. Tokios galimybės susidaro, kaip mes išsiaiškinom, tada, jeigu mūsų darbininkai skiriamai atlikti įvairius pagalbinus darbus. Pavyzdžiui, nešioja statybines medžiagas, valo darbų vietas, kasa žemę ^{atlasa} fundamentams, ^{našvi-}sokius kitokius daugių ar mažiau reikalingus pagalbinus darbus. Tokiom darbam mes galim duoti iš karto kelėtą šimtų darbininkų. Buvo viskas ^{suprantama}, bet ir be tokio siūlymo pasiūlymimo. Jiems

...kuris ne keliu metu pasibaigė Eastone, MERRIOTT...

22

- 14 -

19

Žydų darbininkų gavimo galimybę ir specialų reikalingumą suorganizuoti jiems maisto tiekimą, jis nenustėjo ir tik dabė man ypač gerą idėją. Pasirodė, kad ankstyvesniais metais, kai dar nebuvau atsikėlęs į Vilnių, Oleinikovas savo grupėse yra turėjęs žydų darbininkų. Tada pagal vokiečių administracijos išleistas tel. skykus /Circular Nr.1, 1941 m. spalio 15 d., kaip kokio Foss pasirašyta/ darbdaviai buvo įpareigojami paruošti žydų darbininkų ^{Kam} karštą sriubą pusdienyje. Tas potvarkis vis dar nebuvo atšauktas, ar užmirštas atšaukti, ir juo mes galime pasinaudoti. Potvarkis palengvintų tel. sąlygombeni maistą ir darbovietę - tiksliau sakant, padėtų užmeskuoti maisto operacijų masę ir jo tikrą pobūdį. Reikia tik išgauti oficialų leidimą gėto žydams dirbti statybose.

Tada pradėjau redaguoti raštą gestapai, prašydamas leidimo duoti 18 Vilniaus gėto 180 darbininkų prie KALIO statybų ir 30 darbininkų prie HELIOS kino teatro statybos /jis buvo statomas prie Gedimino gatvės/, argumentuodamas, kad šiuos pastatus būtina ko greičiau užbaigti. Jie yra svarbūs ir karo reikalams rytų fronte... Toliau nurodžiau, kad ^{mašiu} (sėdrosė) dabar veda 17 skirtingų statybos darbų ir reikalinga stablos darbo jėgos. Ji turi per 1.000 darbininkų, iš kurių apie 200 dirba stalių ir mechaninių dirbtuvių sąstato, bet tas skaičius, dar atmetus raštinės tarnautojus, pasiskirstytas į septyniolika vietų, yra visiškai nepakankamas ~~reikiamam~~ reikiamu greičiu darbus atlikti ir parangti pastatus naudoti. Todėl papildomos darbo jėgos gavimas yra būtinas, ir jis bus panaudotas kaip tik tose statybose, kurios pagal Reicho įstaigų patvarkymus turi pirmumą prieš kitas statybas, atliekamas vietos reikalams.

Formaliai ir stilistiškai žiūrint, atrodė, jog tokio rašto turinys yra šimtu nuošimčių provokliškas ir noris suteikti patarnavimą karo sąknci. Bet jo esmė ir priežastis bei paskirtis, kaip jau suprantama, buvo visai kita. Ji buvo surišta su pavojum ir rizika, jeigu kas

- 15 -

gestape susigaudytų, ~~sucom~~ Pietuvikai ²⁰ tarient, "kur šuva pakostas", ar jei kas tas kombinacijos įkystų.

Raštą padėvinau išvergti į vokiščių kalbą ir paruošti išsiuntimui bendrovės reikalų vedėjui Mikodemui Antanavičiui, kuri dar ^{tik} vykęs į STATIBOS bendrovę Vilniuje ^{jaun} padau dirbantį tose perėjose. Tai buvo jaunas ir inteligentiškas, bet jau turįs patyrimo žurnalistikoje pareigūnas, atliekantis visus savo uždavinius be priekalšto. Pasirašiau šį raštą, visai skirtingą nuo kitų kasdieninės rutinos raštų, taipgi pąjusdamas visai skirtingą porygyvenimą. Jis lieté ne tiek technologiją, kiek gyvus, nelaimingus, kenčiančius žmones.

Atskymas greit atėjo ir, mūsų pasitenkinimui, buvo teigiamas. Geto žydų prašymas jiems padėti šiuo ypatingu būdu buvo išgirtas ir įgavo ^{fin} tinių galimyčių dimensijas. Tada darbų vedėjas Jonas Oleinikovas tuo jau buvo supažintas į KMLI, o jo vieton į VELĄ darbų vedėju paskyrimu Beresnavičių, Vilnijos lietuvių, kilusių iš Lydos. Tai buvo ingi geras darbų vykdytojas, ir VELFO ^{fabrikas} 1944 m. balandžio mėnesį buvo užbaigtas, pašventintas ir perleistas naudojimui.

O gabusis Oleinikovas KALIO statybose ta ip sumani iš sutvarkė darbų vykdymą ir naujų darbininkų apūpinimą, kad netrukus maisto produktai sistematiškai pradėjo plaukti į getą. Tada ¹ truko iki 1945 metų rugsėjo 16 dienos. Tą dieną apie 2.000 Vilniaus geto žydų buvo perkelti į KALIO ^{fabrikas} stovyklą. Sąlygos čia buvo geresnės ir laisvesnės. Čia pagrindą sudarė dirbantieji mūsų bendrovės ^{su vyk-} ^{kau lin} domose statyboje ir jųjų šeimos, po to, visi mokantieji dirbtis šiuo vimo darbus ir jų šeimos.

Dalis mūsų patikėtų pastatų buvo atiduota naudojimui pavasari, o kitose dalyse darbai buvo vykdomi ir galutinai užbaigti 1944 metų birželio mėnesyje, kada sovietų armijos jau artėjo prie Vilniaus. Tų metų birželio mėnesio 30 d. tarnybos reikalais išvykau į Kauną, bet atgal jau nebegrįžau. Netrukus pradėjau kitą kelionę į Vakarais, kuri, kaip kelis metus pasibaigė Postono, Amerikoje.

21

Atbalsts žydų opiniuose

Daugiau nei ketvirtis žintnešio praejo nuo tų įvykių. Jų paveikslus, išpačėjus ir prisiminimus kai kada užtinšimo lietuvių raštuose - išsvių ir Lietuvoje pasilikusiųjų. Bet gal daugiausia apie juos yra rašę patys žydai, vilniaus geto palikuonys ar šiaip arti stovėję liudininkai. Jų dėmesio pricžastys suprantamos, nes tai juos palietė skaudžiausi ir tragiškiausi.

Norėjau tik trumpai paminėti vieną veiksą, viena iš daugelio, tikslintį kaip tik vilniaus žydų geto likimus ir jų pastabas išaiškinti.

Ta knyga yra stabi, iliustruota suotraukom ir kai kuriais dokumentais, turi per 400 puslapių, išleista New Yorke Central Guide Publishers, 1969 metais. Jos autorius yra Isaac Kowalski, vilniauje gimęs ir augeęs žydas, narių okupacijos metu buvęs dar jaunuolis, žydų spastuviniško sūnus ir pats spastudinimo ministras, vilniaus geto įnamis, visų dramų ir tragedijų liudininkas ligi sėkmingo jo pasitraukimo išėgimo į Rūdnikų miškus partizanauti, kur jis priklausė lietuviams žinomo Henriko Žimano partizanų daliniui ir leidė ^{bu}redagavo to būrio partizanų laikraštėlius lenkų ir lietuvių kalbom.

Knygos pavadinimas - "A Secret Press in Nazi Europe - The Story of a Jewish United Partisan Organization". Bendrai pažimus knyga yra idomi ir naudinga susipažinti.

Kowalskio knygoje neįusti ir jokios specialios nepatarkantos lietuviams. Tik jis galėjo patirti, tiek jis surašė net teigiamų ^{fatų}fatų apie lietuvių draugiškumą ir pagalbą geto žydams.

22

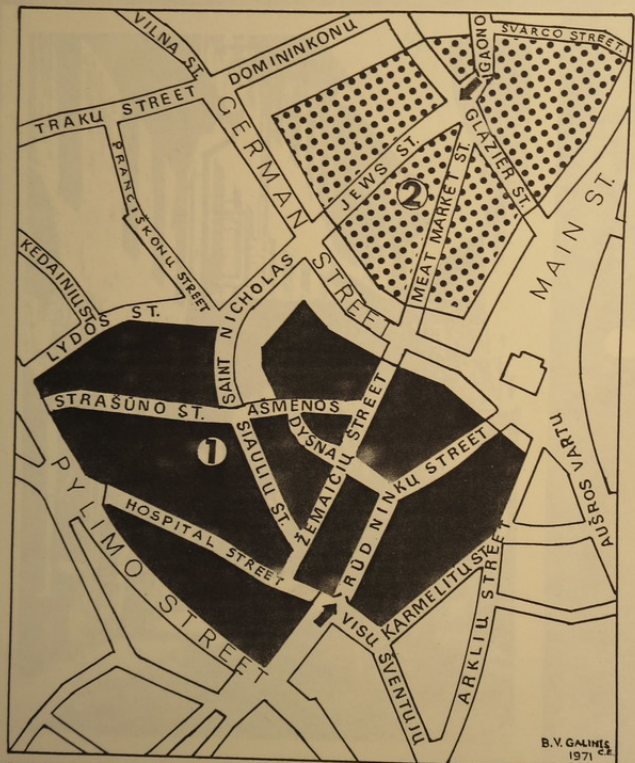
Kowalewski daugelyje knygos vietų mini žydus darbininkus KALIO
įmonėje, liudija jų problemas ir pastangas įsivaduoti, nematyti ir tai,
kad žyddi iš lietuviu šia yra sulaukę palankumo ir pagalbos.

Kowalekis pavaizdavo Geto ir KALIJJE įvairų žydų aktyvumą: slaptos
spaudos suorganizavimą ir karinės organizacijos suformavimą. Ir į par-
tizanus žydai bėgo ne tik iš Geto Nr. 1 bet vėliau sugebėjo pabėgti
kaip tik iš KALIO fabriko stovyklos.

Man šiuo atveju teko iškelti šiek
tiek kitų užkulisų ir savo paties patyrimais liudyti, kad ir tie žydų
veiklos pasirodymai bei partizanai buvo gausesni ^{galėjo} išlikti dėl
to, jog lietuvių vadovaujamos įmonės sunkiais laikais, sau paties la-
bai rizikingais būdais žmoniškumo varden yra prie to stambiai prisidė-
jusios.

Poroniy V. Galin
gėmij mi. 31 d. 1971 m.
27 Prospect St.
Norwell, Mass. 02061

23

THE VILNA GHETTOS

J e w s S t r e e t i n V i l n a / G h e t t o N o . 2 / .

GLAZIER Street in Vilna / Ghetto No. 2/.

26

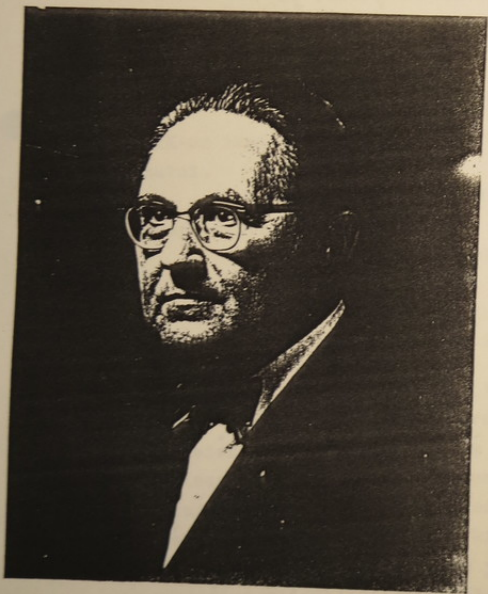

VILNA /VILNIUS/ PLAN
Capital of Lithuania

□ - Ghetto's Area .

Dinl. in^o. Bronius V. Galinis, STATYBOS B-v^os Direktorius Vilniuje.

Atsiminimū autorius šiandien.

856-3899.

1925 S.W. 21st.
MIAMI-FLA. 331

6/VI.

29

Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetui

1972 m. gegužės 31 d.

Gerbiamieji,

Siunčiu tris iškarpas iš Miami dienraščio "Miami Herald". Kad susidarytumėt geresnį vaizdą ir pasekmes paskutiniojo straipsnio, prašau skaityti žemiau nurodyta (numeruota) tvarka:

1. Lithuanian Uprising Reported (5.22.72)
2. Lithuania Still Wants Freedom (vedamasis-5.23.72)
3. Lithuania's Past Shameful (rabinas Weberman 5.31.72)

Šį vakarą darome pajėgesnių Miami lietuvių (kurių yra tiek mažai) susirinkimą, su ALTOs, BALF'o, LAS atstovais. Bandysime nustatyti gaires straipsniams, su kuriais žadame atrenti šį šmeižtą vietinėje spaudoje (Miami Herald).

Laiko nedaug, todėl rašau šį laišką tikėdamasis, jog VLIK-as insis reikiamų žygių atrenti šį bjaurų kaltinimą lietuvių tautai.

Primenu, jog kopija šio laiško bus perskaityta šio vakaro susirinkime.

Miami Herald adresas:

1, Herald Plaza
Miami Fla. 33101
Telef (305) 350-2111

Norisi priminti, jog sąrišyje su vedamuoju, šių eilučių autorius yra parašęs laišką Heraldui (Readers Viewpoint skyriui) ir kitą laišką Vedamųjų skyriui. Iš Vedamųjų (Editorial) skyriaus gautas sutikimas persispausdinti "Lithuania Still Wants Freedom"į lietuvišką laikraštį (kopija sutikimo pridedu), bet į Readers Viewpoint laišakai, nei šių eilučių autoriaus nei kitų trijų lietuvių laišakai nėra Herald'o patalpinti, nors kažkurie esame pasiuntę šiuos laiškus tą patį vakarą, perskaicius vedamąjį "Lith. Still Wants Freedom". Ar rabinas Weberman galėjo savo laišką išsiųsti anksčiau?

Baigdamas noriu priminti, jog mano pavardė yra žinoma VLIK'o pirmininkui Dr. Valiūnui.

Su pagarba,

V. Semaska
V. Semaska

Telefonas 856-3899.

1975.5.21 Tar.
MIAMI-FLA. 33145

LIAUDIS IMA VALDŽIOS VAIRĄ Į SAVO RANKAS

1. Mane paskiria Liaudies vyriausybės vidaus reikalų ministru

1928 metais, išėjęs iš Varnių koncentracijos stovyklos, Telšiuose išgyvenau 13 metų. Zemaitijoje anti-fašistinė veikla buvo gana plati. Joje aktyviai dalyvavo apie 300 aktyvistų, su kuriais mes (Domas Rocius, Daniellius Petryla, aš) palaikėme tiesioginius ryšius, platinome antifašistinius, antiklerikalinius atsisaukimus, komunistinę literatūrą. Tie 300 draugų gyveno trijose apskrityse (Telšių, Kretingos, Mažeikių) ir kiekvienas savo ruožtu bendravo mažiausiai dar su 10—15 antifašistų. Bemaž visi jie priklausė Lietuvos Raudonosios pagalbos organizacijai, o vėliau daugelis tapo komunistais, dalyvavo Didžiajame Tėvynės kare: kovojo 16-oje lietuviškojoje šaulių divizijoje, partizanų būriuose.

1938—1940 m. ir Telšiuose jautėme, kad bręsta rimi, lemiami politiniai įvykiai. Buržuazinė santvarka, įsigalėjusi Lietuvoje su užsienio reakcijos pagalba, ir paskui 1926 metų pabaigoje neteisėtai užgrobusi respublikos vairą avantiūristų fašistų gauja nebegalėjo toliau išsilaukyti, nebeįstengė gintis nuo liaudies pasipiktinimo ir spaudimo.

1940 m. birželio 17 dieną mane staiga iškvietė į Kauną. Nuvykęs iš pradžių susižinojau su Justu

Fotokopija nuo knygos "Vėdevilias Lemiamas punktis. Vainius 1975 metais." rodo, kad 1940 metais lečiau ministrus" skyrė žydai-komunistai apie ke nešinojo net ir "prezidentas" Paleckis.

Paleckiu, Michalina Meškauskienė, kuri man skambino į Telšius telefonu. Be to, radau ir Petrą Kežnaitį, žurnalistą, kiek anksčiau gyvenusį Telšiuose ir tendradarbiavusį „Zemaitio“ savaitraštyje. Iš jo irgi buvau gavęs pranešimą, kad turiu vykti į Kauną, nes J. Paleckio vadovaujama Liaudies vyriausybė yra numaciusi siūlyti man kažkokį atsakingą darbą. Firmiausia pagalvojau, kad, tur būt, nori mane skirti Telšių apskrities viršininku. Bet tai buvo tik spėlicijimas, nes nei M. Meškauskienė, nei P. Kežnaitis, net J. Paleckis nieko aiškiai dar negalėjo man pasakyti. Birželio 18 dieną Lietuvos KP CK sekretoriato narys I. Meskupas-Adomas man pranešė, kad ryt, t. y. birželio 19 dieną, susitiksime su Antanu Sniečkumi, ką tik paleistu iš kalėjimo.

Susitikimas įvyko paskirtą valandą Žaliakalnyje, Italijos g. Nr. 36, kur gyveno santechnikas-Gilelis Geringas. Tai buvo LKP CK konspiracinis butas. Nuvykęs ten, susipažinau su Antanu Sniečkum, kurio iki tol asmeniškai dar nepažinojau. Po to prasidėjo mūsų pokalbis, kuriame dalyvavo I. Meskupas-Adomas ir Ch. Aizenas. Man buvo pasiūlyta užimti Liaudies vyriausybėje vidaus reikalų ministro pareigas. Nesakysiu, kad buvau maloniai nustebintas: kilo abejonų, ar sugebėsiu dirbti tokį neįprastą ir labai atsakingą darbą. Juk iki tol mano ryšiai su Vidaus reikalų ministerija buvo labai vienašipisiki: ne be jos pagalbos patekau į Varnių koncentracijos stovyklą, sėdėjau Bajorų ir Telšių kalėjimuose, keletą kartų buvau trumpam sumintas apskrities viršininko arba karo komendantą įsakymu. Veltui mėginau dabar atsisakyti naujųjų pareigų: mat, šiame bute iš esmės vyko LKP CK sekretoriato posėdis, ir, pakludamas partinei drausmei, su sekretoriato pasiūlymu turėjau

Daugumas kandidatų į šiuos postus buvo LKP Centro Komiteto pasiūlyti, kitus siūliau aš, suderindamas su CK. Naujų kadru patvirtinimo procedūra trukdavo labai trumpai: dėl kandidatūros dažniausiai susitardavome telefonu su LKP CK sekretoriato nariu Ch. Aizenu.

Nelengva būdavo įkalbėti draugus, daugiausia buvusius pagrindininkus, tapti apskrities viršininkais ir policijos vadais. Juk vien tų postų pavadinimai primindavo smurtą, koncentracijos stovyklas, suėmimus. Kiekvienas kandidatas į viršininkus ir vadus atsikalbėdavo panašiai, kaip aš, kada partijos Centro Komitetas pasiūlė tapti vidaus reikalų ministru. Be to, dabar aš ir partiniai darbuotojai naujesiems apskrities viršininkams, policijos vadams liepdavome nešioti atitinkamas prašmatnias ir kartu neapkenčiamas uniformas, kol Liaudies seimas nuspręs, kokia toliau bus valstybinė santvarka. Galite įsivaizduoti, kaip buvę pagrindininkai priimdavo tokius nurodymus.

Per trumpą laiką, rodos, iki birželio 26—27 d., buvo suderintos kandidatūros ir paskirti visi apskričių viršininkai. Pavyzdžiui, Alytaus apskrities viršininku ėmė dirbti pažangus mokytojas, vėliau tapęs nusipelnusiu mokytoju, S. Totorius. Daugumas kitų irgi buvo žinomi kaip antifašistai, kultūringi žmonės. Biržuose šį postą užėmė J. Plačiakis, Ukmergėje — V. Giržius, Zarasuose — P. Krikščionaitis, Šiauliuose — C. Liutikas, Vilkaviškyje — J. Čepinskas, Telšiuose — K. Sideravičius, Panevėžyje — K. Jonušas, Raseiniuose — K. Banys, Šakiuose — P. Olekas, Utenoje — S. Brašiškis, Vilniaus mieste ir apskrityje — A. Kazanavičius, Kėdainiuose — A. Araminas, Marijampolėje — P. Kičas, Mažeikiuose — P. Brandžius, Kretingoje — J. Daškauskas, Švenčioniuose —

A. Zankauskas, Tauragėje — J. Bıldıušas. Liaudies vyriausybės įgaliotiniu Vilniaus kraštui buvo paskirtas K. Didžiulis, o Vilniaus miesto ir apskrities policijos vadu — A. Ciplys.

Panašūs pertvarkymai vyko ir valsčiuose, kur liaudies pasiūlymu apskričių viršininkai paskyrė naujus viršaičius.

Maždaug tuo pačiu metu buvo keičiami ir policijos vadai, o liepos 1 d. buvo priimtas įstatymas ir išleistas vidaus reikalų ministro įsakymas organizuoti darbininkų pagalbinę miliciją. Visas šis darbas buvo atliktas vadovaujant LKP Centro Komitetui, Vidaus reikalų ministerijai ir vietinėms partinėms organizacijoms. Pagalbinę miliciją turėjo prižiūrėti senąją policiją, kuri apskrityse ne taip greitai buvo pakeista.

Pirmosiomis dienomis po Liaudies vyriausybės sudarymo iškilo nemaža sunkumų. Būdavo ir kurioziškų atsitikimų. Pavyzdžiui, nors Lietuvos Komunistų partija buvo legalizuota birželio 25 d., senieji policijos darbuotojai dažnai ir toliau provokaciniais tikslais sužeminėjo Kaune komunistus, platinančius atsisaukimus, sveikinančius Liaudies vyriausybę. Kiekvienu tokiu atveju pasipiktinę žmonės skambindavo telefonu man arba administracijos departamentu viršininkui D. Petrylai. Mes nedelsiant įsakydavome sumtuosius tuojau pat paleisti, o kaltininkus provokatorius nubausdavome.

Praktiškai LKP Centro Komitetas ir partinės organizacijos vietose vadovavo visam respublikos darbo žmonių judėjimui už fašistinės valdžios nuvertimą ir liaudies valdžios kūrimą ir atliko milžinišką organizacinį darbą. Nepaisant to, beveik visi politinių bei socialinių pertvarkymų klausimai buvo sprendžiami ne ilguose posėdžiuose, bet operatyviai, dažnai pasi-

The Miami Herald Saturday, June 17, 1972

READERS' VIEWPOINT

Nazis, Not Lithuanians, Murdered Jews

I never found a satisfactory explanation of why some people are anti-Semitic or why Germans would exterminate six million Jews, and I shall probably never find one. But Rabbi Weberman certainly tried to make his contribution to any explanation with his May 31 letter to The Herald. In it he twisted facts for purposes of slander because Lithuania's 2.5 million defenseless people could not protect the Jews against some 80 million Germans, forgetting that not even France with 40 million could do it, not even the 30 million of Poland, and not even England.

I was a teacher in Central Lithuania at that time and have not seen

..... it was under these circumstances that my father's brother . . . and his whole family, except for two sons, were burned alive by the Germans . . ."

and cannot condone Rabbi Weberman's claims. On the contrary, there were many acts of heroism, because to protect a Jew in Lithuania (which, contrary to the rabbi's claim, was not independent during German occupation) was punishable by being treated

the same as a Jew by the German troops.

Of course, I doubt that many protected any Communists and Russian collaborators, in view of the Siberian deportations and mass arrests by the Russians during the Russian occupation of Lithuania in 1940, just before the Germans occupied the country. There was too much bitterness against all the Communists because many were tortured by the Russians, and certainly some Communists were Jews. However, the Germans had addresses of everybody, including Jews, because everyone had to register.

In some cases the Lithuanian police would pretend not to find some

Jewish families to be registered, but then the German troops would come and comb and filter the whole neighborhood until they found what they were looking for. Any Jewish property in Lithuania was catalogued by the Germans and sealed, the seal stating that it could not be broken, under penalty of death, because the contents now belonged to the German Reichskommissariat — thus, obviously not to other Jews and not to the Lithuanians. Most of the things, even needed machinery, were shipped to Germany as soon as transportation was available.

Rabbi Weberman owes me a particular apology because it was under these circumstances that my father's brother Kazys Kozeniauskas and his whole family, except for two sons, were burned alive by the Germans in a farmstead about seven kilometers from Jonava, Lithuania.

He was a forester and thus could hide and supply three Jewish families, a total of 21 persons. Some were residing — hiding — in the farm, some in dugouts in the woods, but they all had a warm meal at night at the farm just before sunrise. During other times milk, boiled eggs, bread, cheese, ham, bacon, etc. were left in agreed places so as not to raise suspicion.

One early morning just before sunrise the German SS troops surrounded the farm and machine-gunned and burned everything and everybody inside. Only two sons survived because they had left to go to a high school in Jonava the night before. There were hundreds of similar cases in Lithuania.

MRS. J. KRISCIUNAS-KOZENIAUSKAS
Chicago, Ill.

LITHUANIAN RESEARCH INSTITUTE, INC. — LIETUVOS TYRIMO INSTITUTAS

29 West 57th Street, New York, N.Y. 10019

Tel. PLaza 3-6628

Žinių lapas

apie nukentėjusį nacių ir sovietų okupacijų metu Lietuvoje

Pavardė Vardas Tėvo vardas

Gimimo data arba amžius Gimimo vieta

Kur gyveno nukentėjimo metu?

Kuo vertėsi nukentėjimo metu?

Kaip nukentėjo (suimtas, tardytas, kalintas, nubaustas, ištremtas, nužudytas)?

Kada, kur ir kieno suimtas?

Kur kalintas ar ištremtas?

Jei buvo kankintas, kieno, kur ir kaip?

Ar buvo leista grįžti į savo gyvenamąją vietą Lietuvoje ir kur dabar gyvena?

Kokios liko sveikatos?

Jei miręs, tai kuriomis aplinkybėmis, kada ir kur?

Jei žinias už nukentėjusį suteikė kitas, tai kokie jo giminystės ar kitokie ryšiai su nukentėjusiu?

Žinias suteikusio adresas

Data Parašas

Pastaba: 1. Žinios apima laikotarpį nuo 1939 m. (nuo Klaipėdos krašto okupacijos iki dabar).

2. Jei kuriems klausimams atsakyti būtų per maža vietos, prašome pridėti atskirą lapą.

Vaijienos, 1972. VI - 22

33

NACIAI NUŽUDĖ LIETUVOS ŽYDUS

Čikagiskės atsakymas rabinui Webermanui

Kaip Naujienų nr. 137 žinioje iš Miami, Fla., buvo rašyta, Miami Herald dienraštyje buvo įdėtas rabino Phineas A. Webermano atviras laiškas, kaltinant lietuvius dėl žydų žudynių vokiečių naciams okupavus Lietuvą Antrojo Pasaulinio karo metu.

To paties Miami Herald dienraščio š. m. birželio 17 d. nr. įdėtas vienos čikagiskės lietuviškės atsakymas rab. Webermanui. Keturių eilučių antraštė "Nazis, Not Lithuanians, Murdered Jews" straipsnyje rašoma:

„Aš niekuomet negavau patenkimo paaiškinimo dėlko kai kurie žmonės yra antisemitai ir dėlko vokiečiai eksterminavo šėšis milijonus žydų ir gali būti, kad tokio paaiškinimo niekuomet nerasiu. Tačiau rabinas Weberman beabejo mėgino prisidėti prie tokio ar kitokio paaiškinimo savo gegužės 31 dienos laišku Miami Heraldui. Savo laišku jis suktais faktais siekia apšmeižti, kadangi 2,5 milijono begindžių Lietuvos žmonių neapgynė žydų nuo 80 milijonų vokiečių, pamiršdamas, kad net Prancūzija su 40 milijonų gyventojų, nei 90 milijonų Lenkija, net Anglija to padaryti negalėjo.

Aš tuo metu buvau mokytoja Centrinėje Lietuvoje, bet nemačiau ir negaliu pritarti rabino Webermano teigimams. Priešiniai, daug buvo tikro heroizmo veiksmų, kadangi žydų gynėjas Lietuvoje (kuri priešingai abino teigimai, vokiečių okupacijos metu nebuvo laisva) buvo vokiečių karinės administracijos būdžiamas vienodai su žydais.

Žinoma, aš abejoju, kad daug buvo tokių, kurie gyne komunistus ir rusų kolaboratorius turint galvoje masinius areštus ir deportacijas į Sibirą rusams okupavus Lietuvą 1940 metais, po ko neišgali trukus kraštą okupuoti vokiečiai. Labai daug kartėlio buvo prieš komunistus, kadangi daugelis (lietuvių) buvo rusų kankinti ir kai kurie žydai tikrai buvo komunistai. Vokiečiai turėjo visų adresus, įskaitant ir žydus, kadangi visi privalėjo registruotis.

Telais atvejais lietuviai poli-

cininkai darydami registraciją nuduodavo, kad jie kai kurių žydų šeimų negali rasti namie ir negali užregistruoti, bet vokiečių kareiviai atėdavo ir iškėsdavo bei iškodavo visas apylinkes kol atradavo tai, ko ieškojo. Bet kokia žydų nuosavybė Lietuvoje buvo vokiečių sukataluota, užrakinta ir užantspauduota, pažymint, kad už antspaudo sulaužymą gresia mirties bausmė, kadangi užantspauduotieji daiktai dabar priklauso Vokiečių reichskomisariatui, taigi aišku, ne žydams ir ne lietuviams. Daugumas tų daiktų, net labai reikalinga mašinerija, kol tik transportacija buvo įmanoma, buvo išgabunami į Vokietiją.

Rabinas Webermanas lieka skolingas man ypatingo atsiprašymo, kadangi kaip tik tokiomis aplinkybėmis mano tėvo brolis Kazys Kozeniaskas ir visa jo

šeima, buvo vokiečių gyvi sudėginti tikyje apie septynis kilometrus atstu nuo Jonavos Lietuvoje.

Jis buvo girininkas ir dėlto galėjo paslėpti ir aprūpinti tris žydų šeimas iš 21 asmenų. Vieni slėpėsi ir gyvenė pačiame tikyje, kiti iškastose slėptuvėse miške, tačiau visi jie nakties metu, iki saulės patekėjimo, buvo nakties metu aprūpinami šil-ti valgiu. Kitu metu pienas, virti kiaušiniai, duona, sūris, kumpis, lašiniai ir t. t. būdavo pakiami sutartose vietose miške, kad nesukėlus įtarimo.

Vieną ankstybą rytą dar prieš saulę patekant vokiečių SS kareiviai apsupo mūsų fermą ir kulkosvaidžiais išaudė bei sudėgino viską ir kiekvieną viduje. Tik du sūnūs išliko, kadangi įėdu nakty prieš tai buvo išvykę į gimnaziją Jonavoje. Šimtai panašių atsitikimų buvo Lietuvoje.

Mrs. J. Krikščionas -
Kozeniaskas,
Chicago, Ill.

19732m. birželio 21d.

P. V. Semaška
1925 S.W. 21 Ter.
Miami, FLA 33145

Didžiai Gerbiamas Ponas Smaška,

Dėkui už gegužės 31d. laišką, su kuriuo prisiuntėte gegužės 23d. Miami Herald dienraščio iškarpa- rabino Weberman laišką pik-tai šmeiždamas lietuvių tautą.

Vlikas šią iškarpa davė dr.D. Jassičiui, kaip geriausia šinančiam tuo dalykus, kaip Lietuvoje naciai vykdė genocidą. Jis savo paruoštą atskymą netrukus išsiųs dienraščiui. Laukėmė kaip su šiuo laišku pasielgs redakcija. Jei tik pasirodys, malonėkite prisųsti iškarpa.

Rytoj rengiuosi būti Miami Beach. Keletą dienų pralsiu šiaip besimaudidamas ir besišildydamas, o birželio 26-30 dalyvausiu SLA Seime. Gal susitiksime?

Sų pagarba

J. Audėnas
Vicepirmininkas

1972m. liepos 6d.

Didi. Gerb. Ponas Semaška,

Malonu prisiminti puikią viešnagę pas Jus ir pasidalinimą mintimis apie visiem lietuviams svarbius Lietuvos reikalus. Šiandien pasaulio laikraščiai skelbia naują žinią, kad dar vienas lietuvis Kaune susidegino ir kitas nebesuspėjo, nes policija pagriebusi iš jo dektukus.

Grįžęs iš Miami Beach tuojau susisiečiau su dr. D. Jasiūčiu ir teiravausi dėl jo atsakymo t.y. laiško Miami Herald. Jis dar nebuvo išsiuntęs, bet tvirtai įtikinėjo, jog pirmadienį, t.y. liepos 3d. laišką išsiųs. Tuoj po to, jis išvyksias atostogų. Ar jis pažadą išpildė, nežinau, nes nei 5 nei 6 d. liepos jo prisiskambinti nebegalėjau-išvykęs. Jei jo laiškas pasirodytų, malonėkite prisiųsti fotokopiją.

Geriausį linkėjimą poniai Semaškienei.

Su pagarba

J. Audėnas

1972 m. liepos 17 d.

Gerb. p. Audenai,

Ačiū už laiškučių ir paskutinius žinias. Atrodo, jog ke-
lionė namų link pasisekė gerai ir vėl išsiungete į taip svarbų darbą.

Dr. D. Jasačio laišką bei straipsnį Miami Herald'ui
gavau liepos 15 d. šeštadienį. Šiandien (pirmadienį) nusinesęs į darbovietę
padariau fotokopijas ir siunčiu Jums nuorašą. Visi žodžių klaidų ištai-
symai yra padaryti paties autoriaus išskyrus vieną: antrame puslapyje
septynioliktoje eilutėje nuo viršaus, kur autorius mini Lietuvos prijun-
gimą prie Sovietų respubliką, datą - ... August 3, 1941, ištaisiau į 1940.
Tegul tas palieka tarp mūsų, nes siūsti laišką atgal vienos datos ištai-
symai būtų tik laiko galšininimas.

Šį vakarą išsiųsiu dr. Jasačio laišką laikraščiuui pridė-
damas savo laišką kaip lydraštį. Laišką siųsiu pačiam leidejui nes
tas, jaučiu, gali atnešti geresnių rezultatų.

Linkėjimai ir geriausios kloties darbuose.

Jūs,

J. Jankauskas

VLIKO reikard
41-

3-

84
27

The Editor
The Miami Herald
Miami, Fla.

Dear Sir:

E In response to Rabbi Phineas A. Weberman's Letter to the Editor, which appeared in The Miami Herald on 5.31.72 under the heading "Lithuania's Past Shameful", permit me to say his accusations contained therein are totally arbitrary. He is either ignorant of, or willfully passes over in silence, the historical and political conditions of occupied Lithuania during the 1941-44 period of time.

Permit me to refresh his memory by citing documented historical records. In 1389, when the Jewish people were being banished from Western Europe, their course of exilic direction led them through the lands of Czechs, through Poland and into Lithuania. Sympathizing with their plight the ruling head of Greater Lithuania, Prince-Duke Vytautas accepted the Jewish people into Lithuania and permitted them to establish residence. This was formalized at the time by the signing of the Statutes of Privileges, which guaranteed the Jewish people religious liberty and ethnic autonomy.

The historical record indicates that the autochthonic Lithuanian and the newly arrived Jew were able to live together in complete harmony.

~~The historical record indicates.~~ The Jewish people experienced no pogroms, no persecutions in Lithuania, even though this was very much the prevalent situation in Czarist Russia, Ukraine, Bessarabia and Poland.

Under these favorable conditions, the Lithuanian Jews soon began to establish Yeshivas throughout the major cities, particularly in

-3-

-2-

~~and, more than 12,000 Jews south sanctuary:~~

Vilnius, ~~aišiškės~~, Kaunas-Viliampolė, Telšiai. Many learned and noteworthy Talmudists received their basic training in these Yeshives and were prepared to go forth into the Diaspora to bring to the Jewish people knowledge of their religious heritage. The Lithuanian capital city Vilnius was known at the time as the second Jerusalem.

In 1918, regaining her independence, Lithuania granted the Jewish people the privilege of citizenship with equal rights and guarantee a broad autonomy in the furtherance of their ethnic culture. The Jewish people were represented in Parliament and had a Governmental Minister for Jewish Affairs.

During the Hitlerian persecutions, the Lithuanian Government made every effort to defend her Jewish citizens abiding in Germany. In 1939, after the fall of Poland, more than 12,000 Jews south sanctuary in Lithuania and all were accepted, all were protected, and, for those who wished, arrangements were made for destinations of their choice.

Lithuania was militarily occupied and incorporated into the Union of Soviet Socialist Republics on August 3, 1941. From that time on, the Lithuanian Government ceased to exist and was, in no sense, responsible for the actions of the occupying forces.

No sooner did war break out between Germany and Russia than the Lithuanian people joined together to form a Revolutionary Government and immediately declared their independence. However, Nazi Germany refused to recognize the newly formed government either de facto or de jure. Reluctant to bow before Nazi Germany, the temporary government nevertheless announced its dissolution on 8.6.41.

The Germans took unto themselves the resolution of the Jewish problem on 7.7.41. The Lithuanian Jews were cruelly liquidated in accordance with the Hitlerian plan, which was carried out under the direction of Einsatzkomand A, whose head was General W. Stahlecker of the SS Brigade.

During the first days of their occupation, the Nazis were successful in attracting to themselves and to their work a small number of the Lithuanian populace generally held as the dregs of Lithuanian Society. The renowned Jewish historian of genocides, Raul Hilman, cites General Stahlecker's report to Himmler wherein he underscores the marked difficulty encountered in enlisting Lithuanian collaborators.

It is precisely in the light of this information that we would denigrate the rationale of Rabbi Weberman. In no way can the actions of a handful of morally irresponsible people, the dregs of society, place condemnation on the citizens of an entire nation.

The Lithuanian people had no means whatsoever at hand to halt the actions of a outrageous being committed in their Motherland. For any assistance rendered to a Jew, harsh, cruel and inhuman penalties ensued. A goodly number of Lithuanians were put to death because they dared to risk the dangers. Many found themselves in concentration camps or were forced into labor camps in the Reich.

Despite the penalties, if the Lithuanian people had not come to the assistance of those Jewish people who were herded into ghetto communities if they had not provided them with food, then all would have died from hunger. The allotted portions of food, then all would have died in these ghettos was so meager that eventually the end result would have been mass extermination. Also, the Lithuanian people came to the aid of thousands of Jewish children, as well as adults, and sheltered them until the Nazi occupation ended in 1944.

Moreover, in retrospect, it is an established fact that Lithuania, during the Nazi occupation, lost 405,000 citizens or 13.5% of her population and the combined loss, suffered under both Nazi and Russian occupations, amounted to 1 million people, or 33.9% of her population.

What is more, even today, the Lithuanian people continue to suffer

40

the genocidal brutalities deviously meted out to them by the Soviet regime. Living conditions are equally unbearable as at any other time of oppression. Of recent date, uprisings, protest marches and acts of self-immolation have revealed to the free world the sub-human conditions under which the Lithuanian people are forced to live.

It is difficult to understand why Rabbi Weberman has aired his views with so much vituperation and vindictiveness in this tragic time of sympathetic need. To be a friend one needs a friend in deed. Even today, there reside more than 30,000 Jews in Lithuania. Rabbi Weberman's accusations will be of little service for the betterment of relations between these two peoples.

The contents of such articles as Rabbi Weberman's letter is deeply painful to all Lithuanians, but especially to the thousands, who, risking their freedom and their lives, rendered invaluable assistance to the Nazi-persecuted Jewish people. Among those who undertook these risks are the members of my very own family who dared to help more than 100 Jews.

Very truly yours

Domas Jasaitis, M.D.

5-7-72 7.10.1972

Mount-Vernon, N.Y.

The Editor
The Miami Herald
Miami, Fla.

91
July 5, 1972.

Dear Sir:

In response to Rabbi Phineas A. Webgrmn's Letter to the Editor, which appeared in The Miami Herald on 5.31.72 under the heading "Lithuania's Past Shameful", permit me to say his accusations contained therein are totally arbitrary. He is either ignorant of, or willfully passes over in silence, the historical and political conditions of occupied Lithuania during the 1941-44 period of time.

Permit me to refresh his memory by citing documented historical records. In 1389, when the Jewish people were being banished from Western Europe, their course of exilic direction led them through the lands of Czechs, through Poland and into Lithuania. Sympathizing with their plight, the ruling head of Greater Lithuania, Prince-Duke Vytautas accepted the Jewish people into Lithuania and permitted them to establish residence. This was formalized at the time by the signing of the Statutes of Privileges, which guaranteed the Jewish people religious liberty and ethnic autonomy.

The historical record indicates that the autochthonic Lithuanian and the newly arrived Jew were able to live together in complete harmony.

The historical record indicates. The Jewish people experienced no pogroms, no persecutions in Lithuania, even though this was very much the prevalent situation in Czarist Russia, Ukraine, Bessarabia and Poland.

Under these favorable conditions, the Lithuanian Jews soon began to establish Yeshivas throughout the major cities, particularly in

JERUSALEM

Vilnius, Eišiškės, Kaunas, Viliampolė, Telšiai. Many learned and noteworthy Talmudists received their basic training in these Yeshivas and were prepared to go forth into the Diaspora to bring to the Jewish people a knowledge of their religious heritage. The Lithuanian capital city of Vilnius was known at the time as the second Jerusalem.

In 1918, regaining her independence, Lithuania granted the Jewish people the privilege of citizenship with equal rights and guaranteed a broad autonomy in the furtherance of their ethnic culture. The Jewish people were represented in Parliament and had a Governmental Minister for Jewish Affairs.

During the Hitlerian persecutions, the Lithuanian Government made every effort to defend her Jewish citizens abiding in Germany. In 1939, after the fall of Poland, more than 12,000 Jews sought sanctuary in Lithuania and all were accepted, all were protected, and, for those who wished, arrangements were made for destinations of their choice.

Lithuania was militarily occupied and incorporated into the Union of Soviet Socialist Republics on August 3, 1940. From that time on, the Lithuanian Government ceased to exist and was, in no sense, responsible for the actions of the occupying forces.

No sooner did war break out between Germany and Russia than the Lithuanian people joined together to form a Revolutionary Government and immediately declared their independence. However, Nazi Germany refused to recognize the newly formed government either de facto or de jure. Reluctant to bow before Nazi Germany, the temporary government nevertheless announced its dissolution on 8.6.41.

The Germans took unto themselves the resolution of the Jewish problem on 7.7.41. The Lithuanian Jews were cruelly liquidated in accordance with the Hitlerian plan, which was carried out under the direction of Einsatzkomand A, whose head was General W. Stallecker of the SS Brigade.

3

43

During the first days of their occupation, the Nazis were successful in attracting to themselves and to their work a small number of the Lithuanian populace generally held as the dregs of Lithuanian Society. The renowned Jewish historian of genocides, Roul Hilman, cites General Stahlecker's report to Himmler wherein he underscores the marked difficulty encountered in enlisting Lithuanian collaborators.

It is precisely in the light of this information that we would denigrate the rationale of Rabbi Weberman. In no way can the actions of a handful of morally irresponsible people, the dregs of society, place condemnation on the citizens of an entire nation.

The Lithuanian people had no means whatsoever at hand to halt the actions of a outrageous being committed in their Motherland. For any assistance rendered to a Jew, harsh, cruel and inhuman penalties ensued. A goodly number of Lithuanians were put to death because they dared to risk the dangers. Many found themselves in concentration camps or were forced into labor camps in the Reich.

Despite the penalties, if the Lithuanian people had not come to the assistance of those Jewish people who were herded into ghetto communities if they had not provided them with food, then all would have died from hunger. The allotted portions of food, then all would have died in these ghettos was so meager that eventually the end result would have been mass extermination. Also, the Lithuanian people came to the aid of thousands of Jewish children, as well as adults, and sheltered them until the Nazi occupation ended in 1944.

Moreover, in retrospect, it is an established fact that Lithuania, during the Nazi occupation, lost 405,000 citizens or 13.5% of her population and the combined loss, suffered under both Nazi and Russian occupations, amounted to 1 million people, or 33.9% of her population.

What is more, even today, the Lithuanian people continue to suffer

44
the genocidal brutalities deviously meted out to them by the Soviet regime. Living conditions are equally unbearable as at any other time of oppression. Of recent date, uprisings, protest marches and acts of self-immolation have revealed to the free world the sub-human conditions under which the Lithuanian people are forced to live.

It is difficult to understand why Rabbi Weberman has aired his views with so much vituperation and vindictiveness in this tragic time of sympathetic need. To be friend one needs a friend in deed. Even today, there reside more than 30,000 Jews in Lithuania. Rabbi Weberman's accusations will be of little service for the betterment of relations between these two peoples.

The contents of such articles as Rabbi Weberman's letter is deeply painful to all Lithuanians, but especially to the thousands, who, risking their freedom and their lives, rendered invaluable assistance to the Nazi-persecuted Jewish people. Amongst those who undertook these risks are the members of my very own family who dared to help more than 100 Jews.

Very truly yours

Domas Jasaitis

Domas Jasaitis, M.D.

5-7-72

Mount-Vernon, N.Y.

To: THE MIAMI HERALD ,MIAMI, Fla, 33101. 45

Jūsų dienraštis 5.31.72 yra Rabbi Phineas rašinėlis /article/
"Lithuanians Past Shameful".

Tasai kaltinimas yra arbitrariškas. Jis nutyli istorinės ir politinės aplinkybės buvusios okupuotoje Lietuvoje 1941-44m.

Žydai išsivyti iš Vakarų Europos traukėsi į Čekiją, Lenkiją ir Lietuvą. D.L.kung. Vytautas leisdamas jiems apsigyventi Lietuvoje 1389m. pasirašė privilegijų statūtą, kuris garantavo jiems religinę laisvę ir etninę savivaldą.

Istorinė retrospektyva rodo, kad autochtonų lietuvių ir atejusių žydų sugyvenimas buvo lyginamai darnus. Lietuvos žydams nebuvo žinomi pogromai, kurie dažnai įvykdavo carinėje Rusijoje, Ukrainoje, Besarabijoje ir Lenkijoje.

Palankioje aplinkoje Lietuvos žydai išugdė kelias aukšto lygio mokyklas-gešibotus-Vilniuje, Eišiškiuose, Viliampolėje /Kaune/, Telšiuose. Jos paruošė žymiausias talmudistus, kurie išvykdavo į kituose kraštuose esančias žydų deosporas. Lietuvos sostinė Vilnius buvo vadinama antra Jeruzalė.

Lietuva 1918m. atsistačiusi savo nepriklausomybę suteikė žydams lygias pilietines teises, garantavo plačią etninę kultūrinę savivaldą. Žydai turėjo savo atstovus parlamente ir ministerį žydų reikalams.

Lietuvos vyriausybė kiek galėdama gynė savo piliečius žydus apsigyvenusius Vokietijoje nuo Hitlerio smurto.

1939m., Lenkijai žuvus, į Lietuvą atbego apie 12000 žydų. Lietuva juos priglaudė, globojo, o norintiems pagelbėjo išvykti į kitus kraštus.

Lietuva buvo militariniai okupuota ir rugp.3d. 1941m. buvo inkorporuota į Sovietų Rusiją. Nuo tos datos Lietuva neatsakinga už tai kas okupantų buvo padaryta Lietuvoje.

Prasidėjus Vokietijos-S.Sajungos karui, lietuvių tauta sukilo ir

ir sudarė revoliucinę vyriausybę ir paskelbė atstatanti nepriklausomybę.

Tačiau naciją Vokietija jos nuo pat pradžių nepripažino nei de facto nei de jure. Laikinoji vyriausybė, nenorėdama nusilenkti vokiečiams, pasiskelbė 8.6.1941m. sustoję veikusi.

Žydų problemos sprendimą vokiečiai perėmė savo šunio 7.7.1941. Lietuvos žydai buvo susikinti pagal Hitlerio planą. Juos įvykdė Einsatzkomando A viršininkas SS brigados gen. W. Stahlekeris.

Okupacijos pirmomis dienomis, naciams pavyko įtraukti į bendradarbius ir nežymų skaičių lietuvių visuomenės padugnių. Žinomas žydų genocido istorikas Raoul Hilman cituoja gen. Stallerio pranešimą Himmleriui kuriame pabrėžė kad tokius lietuvius /bendradarbius/ buvo labai sunku užverbuoti.

O ir bendrai už sąujelės doriniai iškrypusių negali būti pakalti nema visa tauta.

Lietuviai neturėjo jokių priemonių sustabdyti jų žemėje vykdomą smurtą. Už teikimą žydams bet kokią pagalbą grėsė žiaurios bausmės. Kelbos dešimtis lietuvių už tai buvo pasmerkti mirti. Didelis skaičius pateko į kacetus arba buvo išgabenti į priverčiamiems darbams į Reichą.

Jei lietuviai masiniai nebūtų padėję suvarytiems į geto žydams - tai jie v si būtų išmirę badu, nes maisto davinyo buvo išmarinantis. Lietuviai išgelbėjo tūkstančius žydų vaikų ir suaugusių ir išsaugojo į juos iki nacinės okupacijos baigos 1944m.

Dabar jau žinoma, kad Lietuva nacių okupavijos laikmety neteko 405.000 žmonių arba 13.5% visų gyventojų, o per abidvi bolševikų okupacijas Lietuva neteko virš 1.000.000 arba 33.9% gyventojų, o Lenkija tik 20%, Jugoslavija-105%.

Lietuvių tautos genocidas dar ir šiandien vykdomas. Okupantai sudarė nepakeliamas gyvenimo sąlygas. Susidėgindami lietuviai nori atkreipti pasaulio dėmesį į vykdomą smurtą.

Sunku suprasti kodėl rabbi Weberman šitoje lietuvių tragiškoje būklėje vietoje užuojautos pareiškė jiems tik daug pagėdos ir keršto...

47

Draugai pažistami nelsimėje..Dar ir dabar Lietuvoje gyvena virš 30.000 žydų.Rabbi Webwman skleidžiami nepagrįsti pakaltinimai tikrai nepasitarnaus tų dviejų tautinių grupių santykių pagerinimui.

Panašaus turinio straipniai skaudūs visiems lietuviams,o ypačiai tukstančiams tų,kurie rizikuodami savo laisve ir gyvybe teikė įvairiau sią pagelba nacių naikinamiems žydams.Jų skaičiuje yra ir mano šeima išgelbejusi virš 100 žydų.

Domas Jasaitis,M.D.

Mt.Vernon ,N.Y.

7. 10. 1972

204/15 48
האוניברסיטה העברית בירושלים
THE HEBREW UNIVERSITY OF JERUSALEM

Institute of Contemporary Jewry

13.9.73 Dr. Dov Levin תאריך

: טלפון

: תנ"ך

To
ELTA Information Service
of the Supreme Committee for Liberation
of Lithuania
29 West 57 th street Fl.10
New York, N.Y. 10019

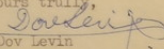
Dear Sirs.,

We are interested to know, how can we use your services, newspapers
and information about institutions in order to get material more or less relevant
for our research-work.

We are dealing with a wide research project concerning the Jews in
Baltic countries under Soviet rule 1940/1941

We shall be very much obliged if you can send us the address of a similar
institute as yours, who may help us for Estonia and Latvia.

We thank you in advance, and remain,

yours truly,

Dr. Dov Levin

49

September 21, 1973

Dr. Dov Levin
Institute of Contemporary Jewry
Hebrew University of Jerusalem
Jerusalem, Israel

Dear Dr. Levin:

Your letter of September 13th concerning the Jews in the Baltic countries under Soviet rule 1940/1941 was received here.

It is not quite easy to supply well documented extensive information on this question. However, one serious Lithuanian publication has printed four articles (21 page) on Lithuanian Jews during the period in question. This publication is LITUWIŲ ARCHYVAS. Bolševizmo metai, II. (Lithuanian Archives, Bolshevism period, II), published in 1942 in Kaunas. The articles are in Lithuanian language. Should you desire so, we could prepare here and send to you photostatic copies of the said articles. You would have, however, to pay the expenses.

A long study on Lithuanian Jewry appeared in the Lietuvių Encyclopedija (Lithuanian Encyclopedia) XXXVI t. and in its supplementary edition. They are again in Lithuanian language. The English-language study was published in Encyclopedia Lituanica II t. Publishers for both are: Encyclopedia Lituanica, 361 Broadway, So. Boston, MA 02127. Price of one tome is \$15.00. You can write to them directly.

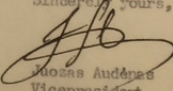
Here are the addresses of the two other Baltic institutions which may help you in your research work:

LATVIAN WORLD FEDERATION
806 15th Street, N.W. Suite 913
Shoreham Building
Washington, D.C. 20005

ESTONIAN WORLD COUNCIL
Estonian House
243 East 34th Street
New York, NY 10016

With best wishes,

Sincerely yours,

Mozas Audėnas
Vicepresident

540
50

Gerbiamas redaktorlau.

1975m. ir 1976m. labai suaktyvejo žydų kampanija pasinešusi išskelti viešumon tikrus ir tariamus žydų naikinimo dalyvius 1941-1944m Hitlerio okupu tose Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje. Beveik tuo pačiu laiku ir sovietinės Rusijos režimas tose valstybėse labai sužiurėjo. Galimas sutepimas!

Lietuvių diasporos spaude į tuos žydų puolimus reagavo daugybiniais straipsniais. Ypač didelė atyda į tai atkreipė rimtieji "Teviškos Žiburiai". Juose buvo pateisyta daug neteisingų faktų ir protestuojama kad už pavienių, dažnai mentaliai iškrypusių ir menkaveršių neskaitlių gyvų lietuvių, bendradarbuojusių su SS ir Gestapo akcijoje prieš žydus, bandoma te atodėms pakaltinti visą lietuvių tautą...

Ta pačia proga buvo pastebėta, kad mes stokojame kapitalinių veikalų svetimomis kalbomis, kurių medžiaga lealintu stumsti žydų keliamus pamfletiškus kaltinimus. Už tai buvo primetams mūsų vedovaujantiems veiksmams spailaidimas ir nespaudirimas. Tačiau, tikrovė yra kitokia. Taisybė, mes neunime kapitalinio veikalo nušviežiamo genocidinius Stalino ir Hitlerio genocidinius veiksmus ok. Lietuvoje 1940-1944m.

studijų ir straipsnių žydų naikinimo klausimu.

bet mūsų yra nemažai. Štai jų nepilnas sąrašas:

- Genocide. Threefold tragedy, A. Pelekiis, 1949, Vokietija.
- J. Savaalis. Lietuvių tautos kovos prieš SS legionus. "Lietuvių Bergas" n 2 -3, 1948m.
- Suduvis vienui vienai.
- cydeli, A. S. AAUV ir. Sauliukonis.
- Brothers keeper. Friedman.
- St. Gaštialis atsikimimai.
- Lietuva žydų pamiuose.
- Žydų naikinimas Lietuvoje. Adv. D. Smulkštys, "Naujienos.
- Žydų gelbėjimas šiauliuose, Z. Časaitienė.
- Memorandumas generoliniam komisarui Arune. A. Arupavičius, J. Alersas, A. Arinlius.
- Ir be ginklo kariai. Redagavo J. Binkienė.
- Almis brails, Anrii te ginklo. "Draugas, 1969, 1.24.
- v. "Alinis, Lietuvių gelbsti žydus "Alinis" dirbtuvėje, Vil. kuje, /rankr.
- žydų tragedija Hitlerio okupuotoje Lietuvoje. D. Časaitis, "Draugas"

1977 m. sausio 7 d.

Didžiai Gerbiamas Dr. Jasaiti,

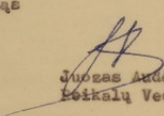
Siunčiu Tamstai VLIKE gautą medžiagą apie žydų naikinimą ir jų gelbėjimą Vokiečių okupacijos metu 1941-1944 metais.

1. V. Tamošausko 2 laiškei, 1 atvirutė ir Jono Juodvalkio knygelė - Mano dienos; (dar knyga uždareme voke);
2. S. Kviečio-Kvilecinsko laiškas ir jo byla 1940-1941 m. NKVD sudaryta;
3. Broniaus Elsbergo ilgas laiškas apie nacius, bolševikus ir žydus su Rusijos žemėlapiu;
4. Kazimiero Motušio laiškas su dokumentais apie žydų gelbėjimą;
5. Laiškai: Vytauto Lietuvažio, Jeanos Narinės-Pakštienės, Aleksandro Jakučio, Marcelino Čepulionio, K. Balindos, Stepo Jakubičio (šada prisiųsti gerų dokumentų), Jono Avižonio, Vliko pirmininko raštas Valstybės Departamentui ir Linwood Halton atsakymas VLIKUI, J. Smelio, Damos Krikščiūnaitės-Karušienės.

Taip pat Ponai Jasaitienei E. Lymantaitės studija apie Lietuvos Socialdemokratų Partiją (prašo pasinaudojus grąžinti).

Už gautus dokumentus siuntėjams padėkota.

Jus gerbiau

Juozas Aušėnas
Iškalų Vedėjas

priedai

1977m. sausio lld.

Dr. Domui Jasaišui
Mount Vernon, NY

Gerbiamasis Daktare,

Pernai gavau laišką iš V. Effertienės-Sirutytės, su įdomiais priedais apie žydų gelbėjimą Lietuvoje vokiečių okupacijos metu. Jos su vyru išgelbėta nuo mirties Tamra Lazarskaitė dėkoja savo gelbėtojams. Lazarskaitė buvo norėjusi savo gelbėjimą aprašyti kokiam nors lietuvių žurnale, bet aš patračiau geriaus aprašyti Izraelio spaudoje, o savo aprašymą lietuvių kalba prisiųsti Tamstai.

Visą šitą susirašinėjimą siunčiu Tamstai.

Adresai: Mrs. V. Effert-Sirutytė
370 Marie Victorian Blvd.
Boucherville, Queb. ~~Canada~~
Canada, S4B 1W2

Mrs. Tamara Lazarskas
Gush Etzion 11/11
Halisa, Haifa
Israel

Likite sveiki

Josų Juozas Audėnas

1977 m. sausio 25 d.

Dr. Domui Jaseičiui
220 No. 7th Avenue
Mount Vernon, NY 10550

Didžiai Gerbiamas Daktare:

Siunčiu gautus laiškus nacių ir žydų klausimais.

1. Kszimiero Aleksandrevičius,	9. K. Luko,
2. Dovydo	10. Jurgio Gimbuto.
3. D. Mikeliūno,	
4. J. Kėkėto.	
5. J. Papartėno,	
6. Stanley Vaičiulio,	
7. B. Elsbergo,	
8. Stepo Jakubicko	

Siunčiu geriausius linkėjimus ir

spaudžiu dešinę

Juozas Audėnas

Priedai

11K
55
New Yorkas, 1977m. vasario 2d.

Kun. Juozui Prunskiui
Čikagoje,

Malėmus Kukige,

Siunčiu porą informacijų apie žydus ir jų
gelbėtojus. 1944m. pavasarį mano žmona išgelbėjo tris
mažus vaikus ir nuo 1950 metų jie ir jų tėvai gyvena
Amerikoje. Tėvo pavardė buvo Issak Nemenčik, bet dabar
šiek tiek pakeista.

Mr. Irving Newman
14 Regency Drive, Apt. 6
Bloomfield, CT 06002

Vieną mergaitę išgelbėjo

U
Mrs. ~~Wanda~~ Effert-Sirutytė
370 Marie Victorian Blvd
Boucherville, Queb.
Canada, S4B 1W2

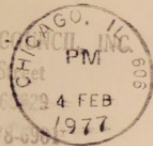
Jos išgelbėtoja ^{inė yra:}

Miss Tamara Lazarsonas
Gush Etzion 11/11
Halisa, Haifa
IZRAEL

Geros sėkmės naujam užsimojimui

Tamstos
J. Newman

LITHUANIAN AMERICAN GUILD, INC.
2608 West 63rd Street
Chicago, Illinois 60629
Phone 778-6900 / 778-6901

John Witherspoon

Patriot

U.S. Postage 9¢

56

Mr. J. Sudenas
ELTA
29 W. 57th St.
New York, N.Y.
10019

Malonur Pociuli,

5608

āciū uz jūsu atņūstas
informācijā. Labai daudz parādā
dedu īs žydes īgauti pareis-
kinus, bet labai sumāriā duodāsi.

Āciū

Jūty

Kim Prunsho

1977 m. vasario 8 d.

Dr. Domui Jasaičiui
Mount Vernon, N.Y.

Didžiai Gerbiamas Daktare!

Siunčiu Tamatai Vlike gautus laiškus žydų-nacių
klausimais: V. Čečetienės, Jono Jasionio, J.J. Stepona-
vičių, S. Janulsičio, Jono Avižonio (du), K. Kalendros,
E. Fedaro, anoniminį (be pavardės) su adresu P.O.Box 73,
STN "C", Toronto 3, Ont., Canada. Viso devyni laiškai.

Likite sveiki,

Jūsų

Juozas Audėnas

Priedai

1977 m. vasario 22d.

Dr. Dėmui Jasaičiui
Mount Vernon, NY

Mielasis Pone Daktare,

Siunčiu Tamstai pluoštą laiškų, prisiųstų nacių
genocido klausimu. Būtent:
Olgos Giedraitienės, Algirdo Čyštaičio, V. V. Eferto, V. Kvie-
žio, Albino Baranausko, Krukių apylinkės gyventojų, Jono
Avižonio 7. Iš viso 15 laiškų.

Geriausios Tamstai sėkmės

Jūsų J. Audėnas

1977m. kovo lld.

Didžiai Gerbiamas Daktare Jasaitis,

Vis dar į VLIKĄ ateina medžiagos apie nacių geno-
cidą Lietuvoje. Su šiuo laišku siunčiu siuos prenešimus:
Avės Saudargienės iš Australijos, Albinos Lungienės iš
Toronto, Konstantino Gulbinó iš Werne a.d.Lippe, Juozo
Mačkello iš St. Petersburg Beach.

Geriausio Linkėjimai.

Tamstos Jūzas Audėnas

Toronto, 1977 III 15

60

Didžiai Gerbiamam Ponui J. Audėnui.

Susirašinėjās su p. Dr. D. Jasaičiu p. Karka Toronte, sakė man kad p. Jasaičiui esanti reikalinga knyga "Masinės žudynės Lietuvoj 1941-1944 m. II dalis, Vilnius 1973m.", ir p. Jasaitis noris ją pasiskolinti 2-3 savaitėm.

Fon. Karka tokios knygos neturi. Turiu ją aš ir skolimu.

Friedo: minėta knyga.

Su pagarba

G. Kiselevas

61

March 24, 1977
1977 m. Ķovo 24 d.

Didžiiai Gerbiamas Daktare Jasaiti!

Šiandien aš gavau iš p. Kviečio-Kviecinako knygą
MASINĖS ŪDYNĖS LIETUVOJE, kurios Tameta prašei paskolinti.
dviem-trim savaitėm.

Šiuo ir siunčiu Tametai. Prašau skolintojui grąžinti
betarpiai.

Be to, pridedu ir žemiau išvardintus laiškus nacių
genocido reikalais: Alg. Gustaičio, J. Vališno, St. Kviečio
su 4-mis Xerox kopijomis.

Geriausios Jums sėkmės.

Juozas Audėnas

priedas

Eltos Informacijos

62
Leidžia
Vyriausias Lietuvos
Išlaisvinimo Komitetas
29 West 57th Street
New York, N.Y. 10019
Tel.: (212) 752-0099

1977m. kovo 28d.

Aid. Gerb. D-ne Jasaitis,

Siunčia du laiškus,
gautus genero reikalui:
A. Kraviliūnui ir Antkaliūnui
S. Kviereinsko ir Toronto.

Jūm

J. Kviereinskas

63

1977m. gegužės 17d.

Dr. Domui Jasičiui
Mt. Vernon, NY

Mielasis Daktare,

Siunčių dar keletą vienetų medžiagos žydų
genocido ir gešbėjimo reikalu.

1. K. Zera, adreso nėra, prisiuntė didelį pluoštą
Naujienu dienraščio 1949m. kur Juozas Salna (Liudvikas
Šmulkštys) daug rašė apie Lietuvos žydus.

2. Bronios Baronienės laiškas iš Australijos,
Jono Anskio iš Toronto, ir Kazimiero Baltrukonio iš
Čikagos.

Linriu Jums pasisekimo tą medžiagą
apdoroti į knygą.

Jūsų

Juozas Audėnas

64

1977 m. rugpiučio 5 d.

Kun. dr. Juozui Prunskiui
Amerikos Lietuvių Taryba
2606 West 63rd Street
Chicago, IL 60629

Didžiai Gerbiamas Kunige!

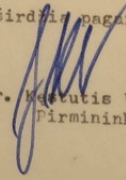
Aš esu gavęs fotostatą Jums adresuoto laiško iš Izraelio,
rašyto Lietuvos ūdų Sąjungos Izraelyje.

Būkite malonus ir prisiųskite man Jūsų jiems rašyto laiško
nuorašą, nes turint tikrai jų atsakymą yra sunku suprasti klau-
simo pastatymo turinį.

Noriu Jus pasveikinti parašiusį gerą straipsnį apie pri-
spaustus Lietuvos žmones ABN žurnale.

Tikėdamasis pamatyti Jus kada nors New Yorke, kuri Jūs
tikrai užmiršote, lieku

su nuoširdžiu pagarba

Dr. Kęstutis Valiūnas
Pirmininkas

AMERIKOS LIETUVIŲ TARYBA

LITHUANIAN AMERICAN COUNCIL, Inc. 65

2606 WEST 63rd STREET ♦ CHICAGO ♦ ILLINOIS, 60629

Phone 778-6900 / 778-6901

Dr. K. Valiūnui
New Yorkas

1977. VIII. 8

Didžiai gerbiamas Daktare,
dažnai apie Jus pagalvoju ir
stebiuosi - iš kur Jus raudate
tik energijos ir pasisventimo
taip daug ir sėkmingai darbuotis
Lietuvos labui.

Norėjau aš paruošti brošiūrą
apie žydų tragediją Lietuvoje, žem-
damasis pačių žydų, kuriuos Lietu-
viai išgelbėjo, pareiškimas. Per
spaudą, telefonais ir pašiais kre-
piausi tonius lietuvių išgelbėtojų
žydus JAV-se, Mensingoj, Scraptoj,
Izraely. J mano daugelis prašymų
teatęp tik retretas palankesnių
atsakymų ir tai tik liudyjant apie
sėmes, kurių gelbėjo, bet vengiant
pareiškti, kad negalima visto
lietuvių tautos kaltinti dėl
žydų naikinimo.

Siunčiu moralą savo rašto
dėtu žydų sąjungai Izraely, ži-

VLIKo reikalų vedėjui

LITHUANIAN STATE ARCHIVES

6500

nodamus, kad lietuvių žydai
moka lietuviškai, rašiau jiems
lietuvių kalba.

Šiu rašys ir rašytojui Menui,
kuris bendradarbiauja lietuvių
spaudoje. Pirma jis pasakė,
kad esąs užimtas kitais dar-
bais. Pasūčiau, kad jam
bus mokamas po 100 Lt už
rašymo puslapį, jei poro-
sų brošiūrą ir kokių 20 pusla-
pių. Gaudamas honorarą gal-
ėtų paritrukt kitiems darbi-
mų kito darbu. Deja... nes-
užėmė šio darbo. Po to,
kai gavome Izraelių gyvėnan-
čių lietuvių žydų atsakyme-
ašiu, kodėl jie vengia paritrukt.
Jis spaudimas jų galėtu turėti.

Atėiu už šilto žodį dėl ma-
no straipsnelio ABN žurnale.
Vis jį gaudavau. Nelaimė, šio
numerio negavau ir tik iš Jutų
suzinojau apie atspaudinimą.
O gal galėtumėte straipsnį išvir-
dyti ar kopiją padaryti olisti?
Kaip ganto, kad mūsų draugų dra-
saitis mūsų ar užmylė. Buvu. Reikėtų žinoti
Jutų k. 3 p. 1000

...lietuvių tautai būtų sveiktas. Tokie žydziai suprant...

2
67
66
"TVIŠKĖS ŽIBURIAI"

Jeruzalė, 1977m. IX 14d.

Vyr. redaktoriui

Kun. dr. Pr. Gaidai

Gerbiamas pone,

Tamstos laiškę, datuotą rugpjūčio 31 d., gavau. Dėkoju už teigiamą straipsnio įvertinimą ir Tamstos nuožirdžius linkėjimus. Vartydamas straipsnio nuorašą, pastebėjau netikslumą - 19 psl. antrame skirsnyje kalbama apie Leningrado teismo procesą, įvykusį 1970 m. gruodžio mėn. Mano rašinyje klaidingai nurodyta 1971 m. Labai prašau šią klaidą pataisyti ir atleisti mano nepakankamą kruopštumą ir atidumą. Vis tos bėdos su datomis.

Asmeniškame laiške norėčiau pasidalinti su Tamsta kai kuriomis mintimis. Lietuvių-žydų santykių problemą turėtume drauge spręsti konstruktyvia linkme. Užtuo grasinę vieni kitiems visokiais demaskavimais /D. Levino ir Pr. Čepėno užuominos apie tokio pobūdžio leidinius mane anaipol nepradžiugino/, reiktų pagalvoti kaip įveikti priešiskumą ir įtarumą. Pasidėliu Jeruzalės universiteto Rytų Europos žydų istorijos institutui išleisti rinkinį "Žydų paveikslas Rytų Europos tautų literatūroje". Daugelis tyrinėtojų pritarė šiam sumanymui. Lietuvių literatūrai šiame rinkinyje galėtų atstovauti V. Krėvės "Kušlius" ir P. Cvirkos "Siema". Deja, visai nepažįstu lietuvių išėivijos grožinę literatūrą. Galimas dalykas, kad išėivijos periodikoje buvo paskelbti trumpi apsakymai, kuriuos derėtų išversti į hebrajų kalbą ir įtraukti į šią antologiją. Tamstos patarimai šiuo klausimu būtų didžiai pageidautini.

Apskritai mes, žydai-intelligentai, kuriems lietuvių kultūra nėra terra incognita, turėtume ir net privalėtume imtis žygių, kad priešiskumas Lietuvai, lietuvių tautai būtų įveiktas. Tokie žygiai, suprantama, negali būti vienpaališki. Tikimybė, kad Tamsta pritariate šioms nuostatomis,

VLIK'o reikalų vedėjui
ponui Juozui Audėnui

2

67

negali būti vienašališki. Tikrūs pritarėte šiai nuomonei.
Būtų gera, jeigu drauge aptartume kas darytina šioje srityje.

Izraelio televizija neseniai transliavo tarptautines teniso varžybas, kuriose dalyvavo Amerikos lietuvis Vytautas Gerulaitis. Visi mano pažintami vilniečiai ir kauniečiai žydai labai didžiavosi mūsiškio sportininko pasiekimais. Tas menkas ir pirmo žvilgsnio faktas rodo, kad mūsų šalyje yra nemaža žmonių, simpatizuojančių Lietuvai ir lietuvių tautai.

Šias simpatijas reikėtų puoselėti ir ugdyti abiejų tautų labui.

Norėčiau išgirsti Tamstos nuomonę šiuo klausimu. Būtų didžiai pageidautina, kad ir kitos užsienio lietuvių visuomeninės organizacijos, ypač VLIK /ar jo pirmininkas Kęstutis Valionas dar užima šį postą?/, stengtųsi užmegzti ryšius su geros valios žydais-inteligentais, kilusiais iš Lietuvos, tam, kad drauge pastatytume tiltus per bedugnę, skiriančią mūsų tautas. Ilgainiui šie ryšiai suartintų lietuvių išeivijos visuomenines organizacijas su Amerikos, Kanados ir Australijos žydų organizacijomis, kas neabejotinai būtų naudinga abiem pusėms.

Su pagarba

/Z. Čėsna/

P.S. Didelis ačiū už ketinimą siųsti man "Tėviškės žiburius"

VLIKO reikalų vedėjui
ponui Juozui Audanui

74
68

LIETUVIŲ ŽURNALISTŲ SAJUNGA
Toronto Skyrius, Canada

Rgs. 18, 1977

VALDYBA:
JONAS KARKA
Pirminkas
54 Burrows Ave.
Islington, Ont.
M9B 4W7
Tel. 233-7841
Kazys Vaitiekūnas
Sekretorė
23 Burrows Ave.
Toronto, Ont.
Tel. 493-2093
Kazys Vaitiekūnas
LIETUVIŲ ŽURNALISTŲ SAJUNGA
Pirminkas
54 Burrows Ave.
Toronto, Ont.
Tel. 493-2093

VLIKO Pirmininkui dr. K. Valiūnui

Mielas Kestuti !

Pirmiausia nuosirdžiausia užuojauta reiškiu dėl dr. D.J.

Kazys Vaitiekūnas
mirties Jums ir Jūsų šeimai.

Dabar prie reikalo. Torontiškiei yra susirūpinę dėl
veikalo "Lietuvių žydu santykiai 1940-44m.", kuri a.a.dr.D.J.

buvo įpusėjęs. Mums buvo pranešta, kad bus ieškomas kitas
autorius. Tačiau iki šiol nieko negirdėti, ar surastas,
ar ne?..

Jei VLIKUI netektų greitai surasti asmens, kuris testu
viršpaminėta darba, tai Kanados LB p-ko JR Simanavičiaus žodžiais
tariant, "mes paimtume to veikalo rasymą". Jis sako, tik reikėtų
su VLIKU susitarti dėl formalumu ir finansavimo ir pr.
Siame darbe aktyviai dirbtų LŽS Tor. skyr, kai kurie nariai, istorikams
padėdant. Būtų suorganizuota speciali komisija. Sastatęs Jums būtų
praneštas. Vyr redaktoriui sutinka būti dipl. ekon., žurnalistas,
knygų recenzentas Ant. Gurevičius- Kalnias. Jis yra ir parašęs Jono
Matulionio atsiminimus (iš JM lapelių)

Taigi kaip skubiau parašykite ka VLIKAS tuo reikalu padare?

J. Vaiceliūnas man sake, kad žadate neužilgo lankytis Toronte?..

Gal tuomet galėtumete atvežti iš aa dr. D.J. tuo reikalu visa

medžiaga (as pasiūnciau daug medžiagos: mano darbo (J.Kardas) loopsl.
konspėka, J. Binkienės knygos, ir be ginklo kariai" santrauka, daug
laikraščių ML, TŽ, LL, iškarpu, kas liečia lt-žd reikalus, knygu ir kt.

Mūsų supratimu apgyminas LIETVIU TAUTOS garbės
yra vienas iš svarbiausių. Iki tol tylėjimas yra visų dipukų musikalti-
mas pries tautos garbės, gėda. Žydai puola, omes tyline 30 metu.....

Taigi mielas Kestuti, atlik šį darba. Tai bus didžiausias išVisu.

Su augsta pagarba

Jūs
Jonas Karka

(Jūs turėsite pasistaramas
iš mokytojo lanku)

Palaimis!

TEVIŠKĒS ŽIBURIĀI
THE LIGHTS OF HOMELAND

69

2185 Stavebank Rd. • Mississauga, Ont. L5C 1T3 • Tel. 275-4672

1977. X. 24

Didzīai Gurbiamans Pirmstūnke,
Sīnērā Jūns, mano neomone,
vērtīnīgā Lacherys Čēsnoš lāršķy
lētavā zēdē klauzīmē. Non j's ra-
sytas man, tāēcēē lēēdā neasme-
nšvur veikalus. Manau, kad jū
pasmūtymai ypa pazstytis ir
nasmūtjūs. Gēlētīt tō tō isācyp
nas non komstulātjvāns.

Su gēvācēsros sēlme's lube-
jīmans -

Jūns Kun. R. Gaida

+ d. laiškā

ai idommas

emā reikia
dant at

ie Jungtinēse
kilusiais iā
jo mirtis ne-
i.

ryšjū su žydai
čiančius klau
og tai yra Izr
jū JAV sritis.
jū organizacij
atmosfera viz

vimas tarp lie
tikrų pozityvi
pasikalbėti i
planā.

pranešti, tai
eime gruodžio

gencijū

W. Gaida

tutis Valiūnas
mininkas

lētās (VLIXAR)
re dīcīnācīj
re", at jūn
re mīnīs tūl
ore", kari gū

kuris dodīnācīj
pārskatīj lūgēdē "Their
dēlīs Izreliā tūlītīkōjē. J.A.

VLIKO reikalų vedėjui

70

1977 m. lapkričio 2 d.

Kun. dr. Pranui Gaidai
Tėviškės Šiburių
Vyriausiam Redaktoriui
Missisauga, Ont., Canada

Didžiai Gerbiamas Kunige Redaktoriau!

Nuoširdžiai dėkoju Jums už Jūsų spalio 24 d. laišką su priedu.

Pono Česnos laiškas iš Jeruzalės yra labai įdomus ir, kas svarbiausia, darąs teigiamą pasidlymą.

Aš pritariu jam, kad lietuvių-ėydų problemą reikia spręsti konstruktyve linkme ir veiksmu neatidedant at calendar graecas.

Daugiausia ryšių New Yorke, jei ne visose Jungtinėse Amerikos Valstybėse, su ėydais inteligentais, kilusiais iš Lietuvos, palaikė a. a. dr. D. Jasaitis. Deje, je mirtis neleidė jam kai kurių konkrečių projektų užbaigti.

Aš smeniškai taip pat turiu šiek tiek ryšių su ėydais, kilusiais iš Lietuvos, tačiau mūsų kraštus liečiančius klausimus jie vengia diskutuoti, teisingamesi, jog tai yra Izraelio vyriausybės bei vadovaujančių ėydų organizacijų JAV sritis. Aš turiu taip pat kai kurių ryšių su Amerikos ėydų organizacijomis.

Mano nuomone, reikėtų sudaryti palankią atmosferą vizitui į Izraelį, kuris turėtų būti gerai paruoštas.

Man teko girdėti, kad Kanadoje santykiavimas tarp lietuvių kilmės ėydų ir lietuvių išėivių turi tam tikrą pozityvių ženklų. Būtų tikslinga sudviem šiuo klausimu pasikalbėti ir pradėti konkrečiau vykdyti bendrai nustatytą planą.

Kai tik turėsiu ką nors konkretaus Jums pranešti, tai padarysiu, ir tikiuosi, kad susitiksiame VLIKO Seime gruodžio 3-4 d. d. Floridoje, kur būtų progos išsikalbėti.

Su nuoširdžiais linkėjimais lieku

JGau

Dr. Nestutis Valiūnas
Pirmininkas

1977 m. lapkričio 14 d.

D.G.
Fonui Zecharijai Česnai
Izraelyje

Didžiai Gerbiamas Fone Česnai

Atidžiai seku Tėviškės Žiburius ir kitą spaudą, kurioje nagrinėjamas Lietuvoje ir užsieniuose gyvenančių lietuvių-žydų santykių klausimas.

Paskutiniai Tamstos straipsniai (rugs.29 - lapkr.3) Tėviškės Žiburuose spinduliuoja gera valia, kuriai abiejose pusėse išryškėjus ir išsivysčius pozityviai kryptimi, galima būtų atsiekti gerų veislių. Visai pritariu Tamstos nuomonei, kad Dr. Levi ir p.Čepėnas neturėtų daugiau rodyti kovingumo. (Tamstos laiškas TŽ redaktoriui.)

Šiuo kartu, pirmai mūsų pažinčiai, kreipiuosi į Tamstą kitu svarbiu reikalu. T.Ž. spalio 6 d. laidoje rašote dalyvavęs Rainių miškelių kankinių laidotuvsė. VLIKAS šiuo metu yra pasiėmęs paruošti leidinį apie tuos kankinius anglų kalba. Lietuvių kalba pirmoji laida buvo išleista 1942 m. Lietuvoje, o 1949 m. praplėsta laida buvo išleista Pitsburge, Penna., JAV-ose. Tose laidose minimi liudininkų buv. Telšių kalėjimo tarnautojų ir kitų, parodymai. Ten minima ir teismo medicinos apžiūra, kuri nustatė kiekvieno žmogaus bolševikų kankinimo ir nužudymo priemones bei būdus. Tačiau visa tai nėra jokios oficialios institucijos patvirtinta, net neišnomas ir pirmos laidos leidėjas.

Tamstos, kaip sąjūvykių liudininko, viešes pasirodymas yra svarbus dabar projektuojamam leidiniui autorizuoti. Be bendro aprašymo, kurį tikimės gauti iš Tamstos, turime ir konkrečių klausimų, būtent:

- 1) Kokia įstaiga tada rūpinosi atrastųjų lavonų atkasimu ir laidojimu?
- 2) kieno autoritetu buvo sudarytas mediciniškas kankinių apžiūrėjimas ir atpažinimas, kuris leidinyje minimas?
- 3) Kokia buvo to teismo sudėtis?

Sieuresnis ar platesnis to įvykio Tamstos aprašymas, Jūsų parašu patvirtintas, būtų vertingas įnašas sovietiniam genocidui įrodyti.

Malonškite atsiliepti. Iš anksto dėkodamas,

Reiškiu pagarbą

Juozas Audėnas

Reikalų Vėdėjas

P.S. Suprantu, kad mano pavardė nedaug ką Tamstai tesako, tačiau kas yra Vyrinešis Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas (VLIKAS) Tamstai, manau, yra žinoma. Kai dr. Levi ruošė savo disertaciją "Lietuvos žydų dalyvavimas antrame pasauliniame kare", aš jam nurodžiau kai kurias medžiagas šaltinius. Apie mane yra minima Philip Friedman parašytoje knygoje "Their Brothers' Keepers", kuri galėtų būti dašnoje Izraelio bibliotekoje.

J.A.

72

AUKŠTAI Gerb. p. dr. K. Valiūnui

TORONTIŠKIAI išdomaujasi
ar bus tęsiamas a. a. dr. D. Ja-
saičio darbas dėl lietuvių - žydų
santykių 1940-44.

Aš prieš mėn. pasiun-
čiau jums laiška, bet atsaky-
mo negavau. Toronte kalbėjau
su p. Valaičiu, bet jis visko
nežino.

№ 35 "P. L." Linas Kojelis rašo
kad P. L. J. S. - ga rašytų, jei
kas duotų pinigų.

Su p. b.
Jonas Karkas

Pasirūpinkite
Galimio nuomonei atsakymą

Tamstos š.m. lapkričio 14 d. laišką gavau, dėkoju už dėmesį. Deja,

73
Pembrosas 1977m. lapar. 18d.

egaliu,

1944 m.

iose.

i Anta-

lršinin-

ui

eja,

inių

Anot

jo

andus

okal-

,ma tyt

lepa-

sto,

is .

ndos

vir-

TŽ".

cia-

nių

ševi-

ereišt

laga

l

laga

Gerbiamieji!

Leidžiuose "Draugas" vedau paieškomus
asmenis, kuriis tarpse yra Marija Kadručė-
ne. Plungeje vosieius okupacijos laime dirbau
Skerdykloje kasininku. Ji buvo atvėrusi prie-
uols į skerdykla, gyvena netoli Plungės,
kaimo neatsimenu, laicjo nedidelis ūkelis,
nuo kurio atvėrė vakarieiams pėnėrals.
Kur dabar gyvena nėšėnau. Jos vyras,
,todas, yra mūsų nuėndylos Kėinies mėsėkely.
Jis Pelėis.

Siekėis pas gerbėias
Alaieėntis-

Mano adresas:

Elasys Vaiėėnėlis

493 Eslier, Pembrose

Ont Canada H8A 3E6.

VLIK'o reikalų vedėjui
ponui Juozui Audėnui
Niujorkas, J A V

Didžiai gerbiamas pone,

Tamtos š.m. lapkričio 14 d. laišką gavau, dėkoju už dėmesį. Deja, nieko konkretaus Rainių miškelio tragedijos klausimu pra-nešti negaliu, nes pasitraukiau į Rusijos gilumą karui prasidėjus ir grįžau tik 1944 m. vėlyvą rudenį. Pokario metais dirbau "Tiesos" korespondentu Telšiuose. Drauge su vietinio laikraščio "Tarybų Žemaitija" ats.redaktoriumi Antanu Bajoriūnu interviuavau buvusį Telšių kalėjimo /1940-41 m.m./ viršininę saugumo tarnybos vyr.leitenantą Žalymą, kuriam buvo isakyta karui prasidėjus evakuoti politinius kalinius. Iš Žalymo pasakojimo aiškėja, kad jis kartu su konvojumi/ginkluota palyda/ kalinius sušaudęs Rainių miškelyje, nes priešakiniai vermachto daliniai jau buvo netoliese. Anot Žalymo, kalinių prieš sušaudymą nekankino ir jų lavonų neniekino. Interviu su Žalymu niekad nebuvo paskelbtas, nors pradžioje jį norėjo išspausdinti "Tarybų Žemaitijoje" greičiausiai tam, kad paneigtų gandus apie kalinių kankinimą ir lavonų išniekinimą.

Lavonus matęs žinomas telšietis gydytojas Repšys, tvirtinęs, pokalbyje su manim, esą lavonai buvę siaubingai sužaloti. Pats dr. Repšys, matyt, jokioj komisijoj nedalyvavęs, nes priešingu atveju jam komunistai nepatikėtų atsakingo apskrities sveikatos apsaugos skyriaus vedėjo posto, juo labiau, neiškeltų jo kandidatūros į apskrities tarybos deputatus. Jei laikysime Žalymo ir dr. Repšio parodymus teisingais, tai peršasi išvada, esą naciai, radę Rainių miškelyje lavonus, patys juos propagandos sumetimais sužaloję tam, kad sukompromituotų NKVD. Šią prielaidą patvirtina ir fotografo Franckūno pasakojimas, išdėstytas mano rašinyje "TŽ". Franckūnas kartu su keliais kitais Kauno fotografais matė kaip specialus ešesininkų būrys žalojo Pravieniškio stovykloje sušaudytų kalinių lavonus. Šie fotografai vėliau surengė pagersėjusių fotoparodą "Bolševikų piktadarybės Lietuvoje". Tiek man tėra žinoma, bet tai, anaiptol, nereiškia, kad ketinu ginti bolševikus.

VLIK'o informacinė tarnyba ELTA, mano manymu, turėtų rinkti medžiagą apie pokario metų masinius ištėrimus į Sibirą, apie "buožinių" ūkių sarašų sudarymo techniką, apie nuožmų lietuvių partizanų karą, trukusį

septynerius metus. Galėčiau šia tema pateikti nemažai faktų, bet tik anonimiškai, nes turiu giminių Lietuvoje ir nenorėčiau jiems pakenkti.

Jei kokia Holivudo kino studija sutiktų pagaminti meninį kino filmą apie pilietinį karą Lietuvoje, galėčiau prisidėti prie scenarijaus paruošimo ir konsultuoti režisierių-statytoją. Tai būtų geras atsakymas į Žalakevičiaus filmą "Niekas nenorėjo mirti".

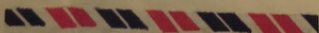
O dabar keletas žodžių apie jautrią ir skaudžią lietuvių-žydų santykių problemą. Manytčiau, kad pribrendo būtinybė peržiūrėti pasenusią koncepciją, esą visi žydai - enkavedistų talkininkai ir visi lietuviai - žmogžudžiai. Tuo tikslu ir parašiau straipsnį "TŽ". Nepaisant lojalaus mano rašinio tono, buvau grubiai tūlo J. Vaičeliūno išplūstas tame pačiame laikraštyje. Esu apstulbęs ir, neslėpsiu, įsižeidęs. Suprantama, kiekvienam valia laisvoje spaudoje išdėstyti savo nuomonę, bet atvirai pasakius, nesitikėjau tokios reakcijos. Turiu daug sentimentų Lietuvai, mažajai ir darbščiajai lietuvių tautai, atkakliai kovojančiai per visą savo ilgą ir tragišką istoriją už laisvę ir nepriklausomybę. Patikėkite, nuoširdžiai slekiu mūsų tautų santykių normalizavimo, nepaisant šurprios praeities. Mano tėvai žuvo Paneriuose, vyresnįjį brolių, aštuoniolikmetį pirmo kurso studentą-mediką sukapojo kastuvais Vilniaus universiteto kieme. Žmogžudžius, žinoma, reikia smerkti ir drauge - lietuviai ir žydai - turime reikalauti, kad juos nubaustų. Bet žmogžudžių tik menka saujelė, nieko bendro neturinti su visa lietuvių tauta. Esu tikras, kad Tamsta pritariate šiai nuomonei.

Tamstos pavardė man seniai žinoma. Gyvendamas Lietuvoje turėjau specialų leidimą sekti išsivijos spaude, klausiausi radijo laidų lietuvių kalba iš Vašingtono, Romos ir Vatikano.

Linkiu Tamstai geriausios kloties ir džiaugsiuos, jei mūsų susirašinėjimas tęsis ir toliau.

Su pagarba

/s. ČESNA/

בלה וזכריה צ'סנו
BELLA & ZEKHARYA CHESNO

שרות אשכול 18/10, טל. 812644 18/10, סל. 812644
Jerusalem Israel ירושלים ישראל

76

Vyriausio Lietuvos Išlaikymo Komiteto Valdybai
New-York, N.Y.

Šiuo prašau, kad baigiam perėjimė vyro
mano Dr. Domo JASAIČIO archyvoje ir atimam visą
jame rastą medžiagą apie "Genocidą Lietuvoje" ir
apie žydų gelbėjimo akciją bei paviršų esmerų
surasytus prisiminimus, bei gelbėjimo faktus.

(Šiuo apie 10 parų, nesuramto medžiagos)

Visą šią medžiagą teikiu Vlik'ui su prašymu,
sutravinus ją, nurašę anto su Vlik'o parasta
atrašyti man.

Beto perleidim Vlik'ui visas kompius žydų
tautos problemomis - kurias savo laiku dr. D. Jasaitis
buvo išsigijęs. (iš viso 26 tonai)

87/2/10

76 ap

Prasman ke nos igalioti te kygr
i domreth derz is mares atrimth.

Nuosindriai luvim surast antvry tai temai
"d. ger.", kuriai Dr. D. J. pasente dang lairo
i darbo, bet deja nesurobu to darbo baigti.

Su gerianis kuryies

Sofija Duka-Jasaitis

15/1/78

Int. Keras, N.Y.

Vyz. diet. Ist. Komiteto Valdybai.

Taipat i teikin Dr. D. Jasaitis "Genoidas
diehryje" - 158 puslp. rasnrascio, kurius paran-
dojus prasa qrasinti man.

S. Duka-Jasaitis

31/1/78

77

1978 m. vasario 1 d.

Pomui Jonui Karkai,
Lietuvių Žurnalistų Sąjungos
Toronto Skyriaus Pirmininkui
54 Burrows Avenue
Islington, Ont. M9B 4W7,
K a n a d a

Gerbiamas Pone Pirmininke,

Ašiu Jums už rūpestį a.a. dr. Domo Jasaičio ruoštos knygos
apie Lietuvių-žydų santykius 1940-1944 metais, leidimą.

VLIKAS yra suradęs pajėgų rašytoją, kuris šį pradėtą darbą
apsiėmė pabaigti.

Su geriausiais linkėjimais

ir tikra pagarba

Rima Čerkeliūnienė
Reikalų Vedėja

78

J. Vaičeliūnas
170 Indian Rd.
Toronto, Ont. M6R 2W1
C A N A D A
Balandžio 20, 1978.

P-nui VLIKo Reikalų Vedėjui
29 57 Str.
New York, N.Y. 10019
U. S. A.

Gerb. p. Vedėjau,

VLIKas yra pavesęs A. Rukšėnui paruošti knygą
lietuvių-žydų klausimu. Prašyčiau prisųsti A. Rukšėno adresą.
Norėtume su juo susisiekti, nes LŽS Toronto skyrius dar turi
medžiagos minimali knygai.

Su pagarba

J. Vaičeliūnas
J. Vaičeliūnas
LŽS Toronto skyriaus narys

*abiejų tikrai nes
cia plust*

1978 m. birželio 14 d.

D.G.
Poniai Sofijai Jasaitienei
220 No. 7th Avenue
Mount Vernon, NY 10550

Iš ponios Sofijos Jasaitienės VLIKO raštinėje
gauta: dr. Domo Jasaičio rankraštis apie žydų padėtį
Lietuvoje amžių bėgyje, žydų gelbėjimo akcijos bei pa-
vienių asmenų surašyti prisiminimai bei gelbėjimo faktai,
apie 10 paketų nesutvarkytos medžiagos ir 26 tomų knyga.

Su pagarba

Rima Čerkeliūnienė
Reikalų Vedėja

80

1978 m. gegužio 16 d.

Ponui J. Vaičiūnui
L&S Toronto Skyrius
170 Indian Road
Toronto, Ont. M6R 2W1
C a n a d a

Didžiai Gerbiamas Ponas Vaičiūnai!

Į Jūsų š.m. balandžio 20 d. laišką dėl medžiagos knygai apie lietuvių-žydų santykius, VLIKO Valdybos pavedimu noriu prašyti Tamstą visą Jūsų turimą medžiagą siųsti į VLIKĄ, kur tuo tarpu yra kaupiama visa tuo klausimu medžiaga.

Su geriausiais linkėjimais ir padėka

Jūsų

42 Rima Čerkeliūnienė
Reikalų Vėdėja

JAV senatorius John Heinz III prašomas talkinti Senate paramos Lietuvos Diplomatinei Tarybai reikalui.

ių Komisijai.

Krašto valdybos pirmininko priklausyta Respubliko- žmogaus Teisių Komisijai, kur artimai bendradar- poaugimo Saugumo ir Bendradarbiavimo Komisijos na- Dole ir informuota apie žmogaus teisių paneigi-

San Francisco apylinkės pirm. R. Tervydis liudijo / komisijai sovietų nepaklusimo tarptautinėms pašto cenzūros klausimu.

/ Administracija

Carter Administracija 1979 metais JAV Lietuvių ir rodė ypatingą dėmesį, suteikdama LB atstovams atlyti Lietuvos valstybingumo, neteisėtos Klaubojio ov. Sąjungą aneksijos, ir su lietuvių, šio krašto lemomis susijusius klausimus. Dažnai LB atstovams onferencijose bei pokalbiuose su JAV Administra- s, susidarę galimybės išskirti lietuvių tautos vardą, jų pagrindinius siekimus, teisti Administracijai pajus- kos lietuvių esama siekiume vieningos tautinės idorine eiles tvarka tenka suminti kai kurias svardi- encijas, konferencijas, priėmimus.

sausio 25 d. LB atstovų lankytasi Valstybės dek- kur atkreiptas dėmesys į sovietų vykdomą piktnau- /emis pasirašytos kultūrinių ryšių sutarties.

vasario 21-22 d.d. LB atstovo dalyvauja Valstybės n metinėje konferencijoje.

kovą 19 d. laisvimo atstovai, JAV LB tarpininkau- imti Valstybės departamente.

gegužės 13-17 d.d. LB atstovauja National Confe- al Welfare Philadelphijoje.

gegužės 21 d. LB delegacija buvo priimta JAV lepartamento pasekretoriaus S. Marcuss. Audienca- ta Sov. Sąjungos varžymai lankytis pavergtoje Lie- tų mutų suinteriams į Lietuvą klausimai.

gegužės 22 d. LB atstovų dalyvauja Baltųjų Rūmų e ginklavimosi klausimu.

gegužės 31 d. LB delegacija, sudaryta iš LB ir rganizacijos vadovų, Valstybės dept. buvo priimta is Europos reikalams R. Barry. Kelta Lietuvos valsi- pinimo, žmogaus teisių paneigimo, artėjančios Mad- cijos ir naujojo sovietinės pilietybės įstatymo kiau-

birželio 15 d., JAV LB tarpininkaujant, Amerikos imo Sąjungos delegacija įteikė 144,000 parašų Jau- g JAV Misijsi prie Jungtinių Tautų. Kiek vėliau ūmas, kad peticija buvo perduota Jungtinių Tautų šių Komisijai Ženovoje.

rugpjūčio 30 d. LB atstovas Valstybės departa- enavo 45 pabaltiečių Maskvoje įteikto memorandum- Ribbentropo 40 metų sukakties ir Pabaltijo ne- es klausimais.

rugsejo 26-29 d.d. LB ir "Koalicija išlaisvinti Petkų atstovauja Washingtono vykusime Tarptautiniuose ūmfo apklašinėjimuose.

ralio 6 d. keturių JAV LB Krašto valdybos pirmi- ez. Carterio Baltuosiuose Rūmuose suruoštame pri- evo Jonui Pauliui II pagerbti.

spalio 24 d. JAV LB Krašto valdybos pirminiko imko dalyvaujama prez. J. Carterio ir viceprez. W. ruštame Baltųjų Rūmų priėmime ir išsklmininguose

lapkričio 28 d. LB atstovų lankomasi Valstybės e, kur aptariami su Lietuvos Diplomatines Tarybos e ir išsakyti susiję klausimai. Taip pat lankomasi o komisijoje ir JAV Senate.

LB darbuotojai su kongr. Charles F. Dougherty, į JAV Atstovų Rūmus įnešusiu įstatymo projektą Lietuvos Diplomatinei Tarybai teikti finansinį paramą ir tęstinumą ateičiai užtikrinti.

1979 m. gruodžio 5 d. LB atstovų Philadelphijoje susitinka su JAV Iždo sekretoriumi Wm. Miller ir Transportacijos dept. sekretoriumi N. Goldschmidt. Kelta Lietuvos aukso rezervų JAV- se ir JAV Administracijos dėmesio tautinėms mažumoms kla- simai.

1979 m. gruodžio 11 d. LB atstovų dalyvauja priėmimo pasitraukiančiam JAV atstovui prie Jungtinių Tautų Žmogaus Teisių Komisijos E. Mezvinsky.

Veikia Lietuvos Valstybingumo išsilaikymo Klausimu

JAV LB pastangomis kongr. Charles Dougherty 1979 m. rugpjūčio 28 d. į JAV Atstovų Rūmus įnešė įstatymo projektą (H.R. 5407), pagal kurį, pradėdant 1981 metais, Lietuvos atsto- vybės Washingtono ir Lietuvos konsulatų JAV-so išsilaikymui kas metai būtų skiriama \$250,000, suma įstatymas taip pat siekia užtikrinti Lietuvos atstovavimo JAV-se tęstinumą. Iki šiol virš 20 JAV Atstovų Rūmų narių yra sutikę būti minimo įstatymo ko-sponsorais. JAV LB Visuom. Rkl. Taryba dėd pastangas artimu laiku minimą įstatymo projektą įnešti į JAV Senatą.

Sacharovo Tarptautiniuose apklašinėjimuose žmogaus teisių paneigimo klausimu liudijęs Tomas Venclova su "Koalicijos išlaisvinti Petkų ir Gajauską" pirminku Charles H. Zerr.

Žydų Kaltinimų Atrėmimo Klausimu

JAV tebetiesiama akcija diskredituoti pabėgėlius iš Sov. Sąjungos pavergtų valstybių, juos kaltinant žydų tautos geno- cidu. Kai kurių sluoksnių pareikšimai siekė tendencingai kaltinti net visą lietuvių tautą. JAV LB, pramatydama Sov. Sąjun- gos įsijungimą į šią šmeižtų kampaniją ir siekdama apginti kiekvieną neteisėtai apkalbtą lietuvių, ir 1979 m. savo veiklą kreipė sekancia kryptimi:

1. Platinta LB išleista sąlanka anglų kalba, nušviečianti tikruosius faktus - žydų mažumos padėtį nepriklausomybės laikais ir nacių vykdytą genocidą;

2. Sekta JAV Kongreso minimu klausimu ryšiai su imigracijos - Naturalizacijos Taryba Washingtono. Šie įtaigoti nesinaudoti euklastofais Sov. Sąjungos liudijimais prieš politinius pabėgėlius ir vengti spaudoje sukeliama sen- sacingumo.

Doktorantas A. Tamošiūnas, LB stipendininkas, yra paruošęs mokslinę studiją lietuvių ir žydų santykiams vokiečių okupaci- jos metais išryškinti. Tikimasi, kad studijoje kai kuriuos klausimus kiek paryškintus bei papildžius, ją bus galima išleisti atskiru leidiniu.

JAV LB / V. KUTCIS - 1980. II. 1 leid.

AMERIKOS LIETUVIU TARYBA

LITHUANIAN AMERICAN COUNCIL, Inc.

2606 WEST 63rd STREET ♦ CHICAGO ♦ ILLINOIS, 60629
Phone 778-6900 / 778-6901

D.G.
L.Grinčius
Elta
1611 Connecticut Ave N.W.
Washington, D.C.

83
82
1 APR 1953
LG
LB

Mielas Bičiuli,

ašiu už Jusų laišką.

Kaskart labiau darosi aktualesnis būtų klausimas prieš tariamus kolaborantus su naciais žydų naikinime. Jūs laiške suminėjote apie radimą autoriaus-redakto-riaus, kuris ga,ėtų tuo klausimu paruošti leidinį ang-ly kalba. Geriausias, kokį man teko rasti, būtų:

Dr. Viktoras Stankus
Jefferson Centre Suite 130
5001 Mayfield Road
Lyndhurst, Ohio 44124

Jis yra žydų klausimu angliškai laikęs paskaitą tarptautiniame suvažiavime Skandinavijoje. Turi su- rinką nemažai medžiagos iš žydų leidinių. New Yorko žydų centras balandžio mėnesį net jį pasikvietė pasiin- formuoti apie Lietuvos žydų likimą. Esu savo brošiuroj panaudojęs kai kurią jo atsiųstą medžiagą.

Su juo šiandieną kalbėjau telefonu - jis pašaukė atsiliepdamas į mano laišką. Jis pareiškė, kad jis sutiktų to darbo imtis ir leido man apie tai Jus pain- formuoti. Tik pirma jis norėtų susipažinti su surinkta medžiaga ir aptarti apie šio užmojaus vykdymą. Jo telefonas: (216) 381-3580; namų- (216) 531-9587

Geriausios sėkmės

Jūdy
Kur. J.P. Venskis

83

1980.VIII.16

D.O.
Dr. Viktorui Stankui
Jefferson Centre Suite 130
5001 Mayfield Road
Lyndhurst, Ohio 44124

Milonas Daktare Stankau,

Dr. kuo. Juozo Franckio patarimu jungiu Jūsų perširai Dr. Dono Jasaičio surinktos medžiagos turinį apie lietuvių pagalbą Sydams 1941-1944 metais. Šią medžiagą Dr. D. Jasaitis rinko VLEKUI, tačiau ji tebėra nesutvarkyta ir laukia redaktoriaus, kuris pajęgtų ją paruošti spaudai anglu kalbota.

Be abeje, medžiagą dar galima būtų papildyti kai kuriais vėliau pastebėtais daviniais (kai ką galėčiau ir aš pridėti), pasirodžiusiomis knygomis ir pan.

Būčiau labai dėkingas, jeigu galėtumėte susipažinti su medžiagos turiniu ir pasisakyti, ar šita tema derintumi su Jūsų planais, ar pajęgtumėte šį darbą priimti ir įvykdyti, kaip greitai, kokiomis sąlygomis.

Toko taip pat nugarsti, kad Lietuvių Bendruomenė yra užangažavusi p. A. Tarvidieną, LB stipendininę, panašaus veikalo paruošimui, tačiau apie jo pastangas ir darbe apimtį man neteko daugiau nieko patirti.

Už Tamtos: malonų atakymą leiku iš anksto dėkingas.

Jūs gerbiantis,

Liūtas Grinius
vicepirmininkas

Priedas: Dr. D. Jasaičio medžiago sąrašas, 1978.IX.3, 5 pal.

LIETUVIŲ ARCHYVAS

- 4 -

1978m. 100

89

ELTOS INFORMACIJOS

VLIKO Informacijos Tarnyba 1611 Connecticut Avenue, N.W. Suite 2, WASHINGTON, D.C. 20009

1981.V.09

D.G.
Panelei Gailai Klimaitei
11430 Clifton Blvd Apt. 90
Cleveland, OH 44102

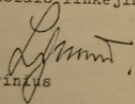
Miela Pnеле Klimaite,

šiuo siunčiu Jūsų susipažinimui pavoštą medžiagos Lietuvos Žydų klausimais. Prie šios medžiagos yra taip pat prijungtas a.a.Dr. D. Jasaičio surinktos medžiagos turinys. Būsiu dėkingas už Jūsų nuomonę ir pasisakymus galimos knygos rankraščio paruošimo angliškai klausimais.

Esu dėkingas už Jūsų vakar dienos priminimą telefonu apie Ohio Helsinki Accords komiteto ruošiamą Sovietų Sąjungos teisimą Žmonių teisių klausimu š.m. gruodžio 10 dieną. Sidlyčiau Jūsų organizacijai kreiptis į Amerikos Lietuvių Tarybos centrą, pirm. dr. K. Sidlauską, 2606 W. 69 St, Chicago, IL 60629, prašant leisti ALT vardą naudoti šio įvykio rėmėjų sąrašė ir drauge paprašyti ALT aukos įvykiui. Be abejo, kreipinys turėtų būti raštu.

Šia proga prisimena taip pat VLIKO Jums ekstra paskirta paskola 1980 metais. Regis, tai buvo trumpalaikė paskola Jūsų vadovaujamai organizacijai, kuri jau seniai turėjo būti gražinta. Būsiu dėkingas, jeigu galėtumėte šią paskolą artimiausiu laiku gražinti.

Su geriausiais linkėjimais,

Liūtas Grinys
vp

Priedai:

1978m. rugsejo 3d.

- 1 -

Dr. Domo Jasaičio surinkti kitu autoriu rankraščiai, leidiniai, ko-
pijos, atsiminimai. 85

1. J.KARDAS - Lietuvos žydu ir lietuvių gyvenimas ir santykiai per 1939-1945 kara. 75 pusl.
2. V.TAMOŠIŪNAS - Atsiminimai, I-ma dalis 25 pusl., II-ra - 39 pusl.
3. J.KERPAUSKAS - Atsiminimai, laiškai, foto. 9 pusl. plus.
4. J.STRIAUPIS - Atsiminimai, laiškai, foto. 12 pusl. plus.
5. S.BINKIŪNĖ - Ir be ginklo kariai, plus laiškai ir kit.
6. Įvairūs leidiniai - Journal of Baltic Studies, Nazi war criminals among UB by Charles R.Pallen, Jr., Christian State-ments and dokuments... Jerusalem of Lithuaniaian..., The Crucifixion The Jew and the Christian...
7. Br.GOTAUTAS - Atsiminimai, laiškai, foto. Didžiulė byla.
8. Dr.Domus JASAITIS - Nacionalsocialistinis ir komunistinis genocidas Lietuvoje ir kiti raštai bei laiškai.
9. A.JANULAITIS - Žydai Lietuvoje plus.
10. Prel.M.KRUPAVIČIUS - Atsiminimai, laikraščių atspaudai.
11. VATICANŲ COUNCIL II'S STATEMENT ON THE JEWS
12. Vysk.V.BIZYGYS - Atsiminimai ir kita medžiaga.
13. Dr.Z.IVINSKIS - Lietuva ir žydai istorijos švietoje, plus laiškai.
14. Dr.J.KAŠKELIS - Komunizmas be kaukės, laiškai.
15. AMERICA žurnalas ir kita medžiaga.
16. S.L.V.- Atsiminimai ir kita medžiaga, laikraščių iškarpos.
17. K.MOTUŠIS - Atsiminimai įvairių asmenų, laiškai.
18. K.ALIŠAUSKAS - Atsiminimai, jo paties, laiškai, Vl.Grudzinsko atsiminimai...
19. S.K.KVIECINSKAS-KVIETYS - Atsiminimai, įvairūs dokumentai.
20. O.ŠIMAITĖ - Laikraščių iškarpos, dokumentai.
21. J.AVIŽONIS - Laiškai, liudijimai.
22. S.ATLAS - Liudijimas.
23. N.ANSKIS - Laisškas.
24. ATSIMINIMAI - Straipsnisxx.
25. J.ANTANAITIENĖ - Laisškas.
26. Dr.M.ANYŠAS - Laisškas.
27. J.AUDĖNAS - Laisškas.
28. A.BARANAUSKAS - Laisškas.
29. A.BOERTKEVIČIENĖ - Laisškas.
30. K.BALTRUKONIS - Laisškas.
31. A.BARONIENĖ - Laisškas.
32. Kun.P.BRAZAUSKAS - Laisškas.
33. Vl.BARTUŠKA - Laisškas.
34. O.BARNEVIČIUS - Laisškas.

Cc: dr. B.
OK dt. 10

skubus!

- 4 -

- 2 -

86

- 35. Br. BABUŠIS - laiškas.
- 36. John A.O'Brien - straipsnis Philip Friedman.
- 37. L. BIELSKIS - laiškas, foto.
- 38. BUCKIENĖ, Tamara - laiškai.
- 39. P. AUSIEJUS - laiškas.
- 40. V. ČEČETIENĖ - dr. Abramavičiaus išsaugojimas.
- 41. F. DAUGĖLA - laiškas.
- 42. S. DALIUS - laiškas.
- 43. DRAUGELIS - išgelbėjo Štencelienę.
- 44. J. DANYŠ - laiškas.
- 45. K. DALINDA - laiškas.
- 46. L. DOVYDENAS - laiškas.
- 47. J. DAUGĖLA - laiškas ir straipsnis.
- 48. V. EFERTIENĖ - laiškai ir liudijimai.
- 49. O. GIEDRAITIENĖ - laiškas ir straipsnis.
- 50. B. GINTAUTAS - B. ELS BERGAS - laiškai.
- 51. J. GIMBUTAS - laiškas.
- 52. A. GIEDRAITIS - laiškas.
- 53. J. GEČIENĖ - laiškai.
- 54. D. GAIDELIENĖ - laiškas.
- 55. A. GINTNERIS - laiškas.
- 56. Kun. Pr. GAIDA - laiškas.
- 57. Br. GLEVECKAS - laiškas.
- 58. S. ĄJOKUBICKAS - laiškai ir 15 pusl. straipsnis.
- 59. V. R. ~~Janušas~~ JONYNAS - laiškas, straipsnių iškarpos.
- 60. P. JUBICKAS - laiškai.
- 61. JACKEVIČIŲ šeima - kun. J. Prunskio laiškai ir straipsniai.
- 62. P. JANUŠONIS - laiškai.
- 63. JANUŠAUSKAS - "Mano santykiai su žydais...."
- 64. Kun. J. JUOZEVIČIUS - laiškai.
- 65. A. JEŠMANTIENĖ - laiškai.
- 66. J. JUREVIČIUS - laiškai.
- 67. A. JAKUTIS - laiškai.
- 68. Dr. JAKŠEVIČIENĖ - laiškai.
- 69. J. KĖKŠTO ir dr. PAPARTENO liudijimai
- 70. KVIRINAS Aleksandravičius - Dovydo Štarkaus laiškai.
- 71. K. KALENDRA - laiškai.

Skubus!

Cc: dr. B.
OK dr. K.

- 4 -

-3-

72. A. KRUTULIS - pažymėjimai ir laiškas.
73. KENSTAVIČIAI - laiškai.
74. A. KRAMILIUS - laiškas.
75. E. KLUPŠIENĖ - laiškas.
76. Kun. J. KARDAUSKAS-KARDAS - laiškai.
77. V. KULIEŠIUS - laiškas.
78. I. KOWALSKI - ištrauka iš "A Secret Press in Nazi Europe."
79. D. KARUŽIENĖ - laiškas
80. B. KLOVAS - laikraščio iškarpa.
81. Komunistų laikraščio iškarpos
- 81a. LADYGŲ šeima - išgelbėjo žydaitę.
82. J. LUINIENĖ - LAIŠKAS
83. LIZA - laiškas.
84. LITUANUS - straipsnio atspaudas.
85. T. LIESUNAITIS - laiškas.
86. S. NOTUZAS - laiškai.
87. D. MEKELIŪNAS - laiškas.
88. J. MOCKAITIS - laiškai.
89. KARIŲ lietuvių, žuvusių ir nužudytų sąrašas
90. A. MAŽIULIS - laiškas.
91. V. ir B. MORAS - laiškas.
92. KEDAINIŲ apskrities atsiminimai.
93. B. MEDELIS - laiškas.
94. M. MACKEVIČIUS - laiško 2 ir 3 puslapiai.
95. V. MACIŪNAS - laiškas.
96. V. P. MIČIŪNAS, P. RIMŠA - laiškas.
97. Dr. Br. NEMICKAS - laiškai-liudijimai.
98. NUKENTĖJĘ lietuviai, kurie slėpė žydus.
99. J. PAKULIS - laiškai.
100. K. PALČIAUSKAS - laiškai.
101. J. PEČIULIS - LAIŠKAS
102. V. PERMINAS - laiškas.
103. A. POVILAITIS - laiškas.
104. Vl. PAUŽA - laiškas.
105. Pr. PAULIUKONIS-J. REIZGYS - laiškas.
106. V. PAULASKAS - 2 laiškai.
107. PIRČIŪPO tragedija - laikraščio iškarpa.
108. J. RYGELIS - laiškas.

87

OS CENTRINIS VALSTYBES ARCHYVAS

S. Kubus!

93

88

- 109. A. RADEŽĖ - laiškas.
- 110. J. ROBINZONAS - 2 laiškai.
- 111. J. I. STEFONAIČIŪAI - laiškas.
- 112. ŠIAULIŲ dr. Peisachavičius.
- 113. SRUOGIENĖ - laiškai.
- 114. V. SENUTA - laiškas.
- 115. J. SUTKUS - laiškas.
- 116. A. SAUDARGIENĖ - laiškas.
- 117. STATISTIKA išduotyjų.
- 118. A. SNIETŪKUI rašo žyda.
- 119. SVAREBUS laiškas ir foto.
- 120. ŠEŠPLAUKIAI - laiškas.
- 121. L. ŠMULKŠTYS - laiškas.
- 122. SIMPOZIUMAS apie sionizmą.
- 123. J. SONDA - laiškas.
- 124. Apie ŠIAULIŲ daktarus žydus. Dr. Luinienė daugiau žino.
- 125. K. ZARA - laiškas.
- 126. V. Skripkus - laiškas.
- 127. S. TAMULAITIS - laiškas, straipsnis ir kit.
- 128. J. TAMULIS - laiškai.
- 129. Br. F. TALLAT-KELPŠA - laiškas.
- 130. M. TANUS - laiškai.
- 131. S. VAIČIULIS - laiškas.
- 132. Dr. P. VILEIŠIS - Lietuvos žydų klausimu.
- 133. P. VALAITIS - ~~P. VALAITIS~~ laiškas.
- 134. VINGEVIČIENĖ - laiškas.
- 135. J. VILČINSKAS - laiškas ir ištraukos iš dienoraščio.
- 136. VYSKUPAI kankiniai.
- 137. J. VAIČEKONIS - laiškas.
- 138. Dr. K. VALIŪNAS - Valstybės Departamento padėka.
- 139. J. VALIŪNAS, laiškas apie Petrą EFFERTą.
- 140. Iz. VALANČIUS - laiškas.
- 141. J. VAIČIŪNAS - straipsnis.
- 142. J. Žvilb. - Straipsnių iškarpos.
- 143. E. ZELBIENĖ - laiškas.
- 144. K. ŽILINSKIENĖ - laiškas.
- 145. ŽINIŲ lapai.
- 146. Žakevičius ir Iškausko skelbimo kopija.
- 147. ŽINIŲ lapai - nukentėjusieji.

OS CENTRINIS VALSTYBĖS ARCHYVAS

148. ŽYDŲ LIKIMAS ir Lietuvos laihinoji vyriausybė.
149. IŽEŽGUNIS, SOLSKIAI ir kit.
150. ŽYDAI lietuvių spaudoje- spaudos iškarpos.
151. ŽAKEVIČIENĖ Marija - laiškai.
152. ŽYDŲ vadų foto.
153. W.EFFERT-SIRUTYTĖ - laiškai ir kita medžiaga.
154. E.FEDARAS - laiškai ir foto.
155. J.JUSIONIS - laiškai.
156. S.FREDAŠ - laiškai.
157. J.KARKA - laiškai.
158. S.ČIURLIONIENĖ - aprašymas.
159. Pr.ČEPĖNAS - laiškai.
160. LEO FINKELŠTEINAS žudė lietuvius.
161. OLEISKI - laiškai.
162. F.BORTKEVIČIENĖ - gelbėjo žydų vaikučius.
163. V.ŽEMAITIS - laiškai.
164. ĮVAIRŪS raštai.
165. ĮVAIRIOS svarbios atspaudos apie žydus ir lietuvius.
166. SPAUDA, iškarpos.
167. LAIKRAŠČIŲ iškarpų byla.
168. Lietuvių Antinacinės Rezistencijos buvusių politinių kalinių Sąjunga.
Žydų veikla prieš lietuvius Vakarų Vokietijoje.
169. Lietuviai politiniai kaliniai.
170. Bronius V.GALINIS - Prisiminimai iš Vilniaus nacių laikais su
foto ir planais geto. B..P.

S. Jankaitis
Bronius Bielinckas

S. Karbus!

93

90

14 JUL 1981

BRONIUS V. GALINIS

CIVIL ENGINEER
Executive Director of ALEAA
Member of AGI
277 Francis St.
NORWELL, MASS. 02061

REGISTERED
PROFESSIONAL
ENGINEER

TELEPHONE
(617) 850-2517

1981 m. liepos mėn. 10 d.

Aukšt. Gerb.

Poniai Margaritai Samatienei VLIKO
įstaigos Vedėjai.
1611 Connecticut Avenue, N.W. Suite 2,
Washington, D.C. 20009

Miela Ponia Samatiene,

Savu laiku esu parašęs Dr. Jasačiui prisiminimus iš Vilniaus nacių laikais. Dr. Jasačiui mirus, jo žmona Sofija rašinių perdavė p. Broniui Bieliukui, kuris visą medžiagą perdavė VLIKO įstaigai. Maloniai prašau mano rašinių " PRISIMINIMAI IŠ VILNIAUS NACIŲ LAIKAIS " persiųsti man į Norwell'į. Siųsti registruotu laišku. Tam reikalui įdedu 5 dolerius pašto patarnavimui apmokėti. Prie rašinio yra pridėta keleta fotografijų. Maloniai prašau patikrinti, kad fotografijos nebūtų iškritusios iš rašinio pakės. Esu gavęs atostogų, todėl noriu rašinių patvarkyti kalbiniu ir stilistikos požiūriu. Prašau neuždelsti su išsiuntimu. Už Jūsų pastangas ir darbą nuoširdžiai dekoju.

Su pagarba

Bronius V. Galinis
Bronius V. Galinis

5 1985

S. Kurbus

93

41

ELTA

LITHUANIAN INFORMATION SERVICE
VLIKO INFORMACIJOS TARNYBA

1611 CONNECTICUT AVENUE, N.W., SUITE 2, WASHINGTON, D.C. 20009 (202) 667-1980

1981 m. liepos 16 d.

Gerb.
Ponui Broniui V. Galiniui
277 Prospect St.,
Norwell, Mass. 02061

Gerbiamas Pone Galini,

Dėkoju Jums už laišką (ir pridėtus \$5) prašant Jums persiųsti Jūsų
"Prisiminimus iš Vilniaus nacių laikais" rašini.

A.A. dr. Jasaičio medžiaga tvarkoma ir šiuo metu sunkiai prieinama.
Prie pirmos progos atsiųsime Jums "xerox" kopiją ir apmokėsime persiuntimo
išlaidas.

Priimkite mano geriausius linkėjimus.

Jus gerbianti,

M. Samatienė,
Įstaigos Vedėja

(4)

Geriamasis Tarytas,

92 9/14/80
Boston, MA

prašau atkreipti, kad tu šiandien
atrasian i juz laisvę - persikels
i Boston'ę - sirgan'...

Reikalas toks: mios dokumentus liecia

cius Dr. D. Pasacio zacinę - perdavian

Vlik'o valdybai. Tic tuo tarpu yra

juz globoje ir no usko zmogano
kuris apsiuntę si dalyę, tancj suabu
ustaiyt.

Su geriamais linkėjimais

S. Mijsa

ra re
tusi j
šios m
a, tur
e, tai
i knyga
esniu a
-adu jau
motyvu n
skolinti.
žintume.

ublication
165 473

OCT 25 1986

S kubus!

Cc: dr. D.
OK 01.10

93

VYRIAUSIAM LIETUVOS IŠLAISVINIMO
K O M I T E T U I

Torontas, 10. X. 1986

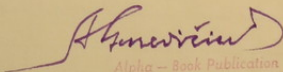
Gerbiamieji,

Knygos "The Chosen People" laida jau baigiama išplatinti. Liko tik keliasdešimt egzempliorių. Rengiamės antrai laidai. Ši knyga supažindino savo skaitytojus su lietuvių priešais žydais, idant būtų lengviau su jais kalbėtis ir ginti savo interesus. Betgi ji negalėjo išsamiau atsakyti į visus mums rūpimus klausimus. Pastarajam tikslui yra reikalinga kita knyga. Lietuviškoji "Alpha - Book Publication" ryžtųsi ją išleisti, bet dar vis stokoja faktinės medžiagos.

Mums yra žinoma, kad dr.D.Jasaitis nemažai buvo šios medžiagos sutelkęs vienai knygai išleisti. Ji tačiau buvo neišleista, turbūt, dėl jo mirties. Kadangi ta medžiaga buvo palikta Vliko žinioje, tai mes Jus prašome ją perleisti mums. Jeigu ji būtų pakankama vienai knygai, tai mes ją galėtumėm išleisti dr.D.Jasaičio vardu, arba blogesniu atveju mes ją prijungtume prie mūsų turimos medžiagos. Tokiu būdu jau būtų galima išleisti didoką veikalą. Jeigu Jūs dėl kokių nors motyvų negalėtumėte jos mums perleisti, tai būkite molonūs mums ją paskolinti. Mes pasidarytume fotostatines kopijas, o originalus Jums grąžintume.

Laukdami galimai skubesnio atsakymo,

reiškiame Jums pagarbą

Alpha - Book Publication
P. O. Box 157
Stn. "M"
Toronto, Ont. M6S 4T3

Pam. A. Caceresui

Unas cartas recibidas 1986m. sobre el tema de la
presencia de ^{Chocoma} ~~Chocoma~~ de R. Casado en un mapa medicinal
de un doctor de V. H. y al respecto se ha iniciado el estudio,
en el caso de S. M. Guzman Bol.

D. J.

VYRIAUSIAS LIETUVOS IŠLAISVINIMO KOMITETAS
SUPREME COMMITTEE FOR THE LIBERATION OF LITHUANIA

95

1986 m. lapkričio 28 d.

1611 CONNECTICUT AVENUE, N.W.
SUITE 2, WASHINGTON, D.C. 20009
202/667-1980

Gerb.
Ponui A.Gurevičiui
Alpha-Book Publication
P.O.Box 157
Stn. "H"
Toronto, Ont. M6S 4T3
Kanada

Gerbiamas Pone Gurevičiau,

Jūsų laišką rašytą š.m. spalio 10 d. gavome. Jūsų
prašymas perleisti ar paskolinti dr.D.Jasaičio surinktą
medžiagą bus pateiktas VLIKO Valdybos sekančiame posėdyje,
kuris įvyks š.m. gruodžio 13 d.

Su geriausiais linkėjimais,

Dr. D. Krivickas

Dr. Domas Krivickas *MS*
VLIKO Pirmininko Pavaduotojas

B 18 1987

96

P.O. BOX 85

WOODHAVEN, NEW YORK 11421

February 11, 1987

Mrs. Samatas
ELTA
1611 Conneticut Ave NW
Washington DC

Dear Mrs. Samatas,

We recently set about the task of reorganizing our files. In doing so, I found some material which I probably unintentionally picked-up while visiting your offices in December. If these papers do indeed belong to the Jasaitis file, please accept my apologies. If they do not, please return them to me at the above address. *Thank you -*

Very truly yours,

Rasa Razgaitis
Coordinator

RR:mk

ce. Ar. K.

97

ELTOS INFORMACIJOS

VLIKO Informacijos Tarnyba 1611 Connecticut Avenue, N.W. Suite 2, WASHINGTON, D.C. 20009

1988 m. birželio 27 d.

Memorandumas

Sekant susirašinėjimą - užklausimą iš Kanados Lietuvių Žurnalistų Sąjungos (p.Varanavičius, 1988 vasario 1 d. ir A.Gurevičiaus, 1986 spalio 10 d.) apie VLIKO įstaigoje esančią a.a.dr.Jasaičio medžiagą apie žydus Ljėtuvoje antrojo pasaulinio karo metu, birželio 20 d. iš Kanados atvyko p. G.Urbonas šios medžiagos peržiūrai.

p. Urbonas rado daug vertingos informacijos (byloje, kur buvo peržiūrėta ir išrinkta dr.Balio ir dr.Krivicko), padarė xerax'o kopijų (apie 600), taipgi peržiūrėjo ir likusią medžiagą dviejose dėžėse. p.Urbonas sakė, kad ir tenai rado svarbios informacijos.

Prieš p.Urbonui atvykstant, suradau jam viešbutį netoli VLIKO įstaigos. Jis išbuvo visą savaitę.

Gavusi kvietimą daayvauti L.Kojelio vieton paskirtos ukrainietės, Katherine Chumachenko susipažinimo pobūvyje (Old Executive Building), nuvedžiau ir p.Urboną, kuris džiaugėsi, kad turėjo progos susipažinti su keliais asmenimis kurie jo leidžiamam laikraščiui SPEAK UP bus geri kontaktai.

Išvykdamas p.Urbonas padėkojo už nuoširdų kooperavimą.

M.Samatienė

KANADOS LIETUVIŲ ŽURNALISTŲ SĄJUNGA

THE CANADIAN LITHUANIAN JOURNALISTS ASSOCIATION
555 Willard Ave., TORONTO, Ont. M6S 3S1, CANADA

cc: dr. B.
dr. K.

cc: dr. B.
dr. K.

98

JUL 23 1987

Toronto, 1987 m. liepos m. 20 d.

VLIKO įstaigos vedėjai
Samatienei,
1611 Connecticut Ave., N.W., Suite 2,
WASHINGTON, D.C. 20009
U.S.A.

Gerbiamoji Vedėja,

Kanados lietuvių žurnalistų sąjunga jau keletas metų renka medžiagą apie žydus Lietuvoje sovietų-vokiečių okupacijos metais, jų skleidžiamą žalingą propagandą, šmeižtus, Š. Amerikoje, apkaltinant visą lietuvių tautą žydų žudynėmis. Šio darbo pasekoje 1986 m. birželio m. buvo išleista dr. D. Ralio anglų kalboje knyga THE CHOSEN PEOPLE, kuri buvo išplatinta 3 mėnesių laikotarpyje, nes daug buvo išdalinta Kanados spaudai, parlamento nariams, knygynams ir kitiems žymiesiems kanadiečiams. Iš Vilniaus universiteto buvo gautas padėkos laiškas su tyliu pasakatinimu.

Šiuo metu buvo atspausdinta papildomų knygos egzempliorių /antroji laida/ ir jums šiandien išsiunčiau atskiru siuntiniu susipažinti.

Paskatinti pirmos knygos skaitytojų teigiamų atsilepimų, šiuo metu intensyviai renkame medžiagą apie žydų nusikaltimus ir jų gelbėjamą sovietų-vokiečių okupacijos metais Lietuvoje. Šiam tikslui yra sudaryta speciali komisija, kuriai vadovauja žurnalistas A. Gurevičius - Kalnius, taigos universitetai nepr. Lietuvoje, buvęs KLŽ sąjungos pirmininkas, daugelį metų studijavęs ir rašęs išveivų spaudoje žydų problemomis santykiuose su lietuvių tauta.

Mūsų turimomis žiniomis, VLIKas yra perėmęs a. a. dr. D. Jasiučio paruoštą spaudai prieš daugelį metų knygą ir jo surinktą medžiagą apie Lietuvos žydus. Šiuo reikalu buvęs KLŽ sąjungos pir. A. Gurevičius-Kalnius prieš pora metų asmeniškai kreipėsi į VLIKO pir. dr. Bobelį ir pagaliau 1986 m. pasiuntė specialų laišką, kuris buvo ignoruotas ir iki šiol atsakymo negauta.

KLŽ sąjungos valdyba savo posėdyje svarstė šį klausimą ir įgaliavo mane, šios sąjungos dabartinį pirmininką, išsiaiškinti per jus, kaip reikalų vedėją, dėl VLIKO valdybos ignoravimo ir mūsų pastangų išryškinti lietuvių-žydų problemas atitinkamuose leidiniuose. KLŽ sąjunga yra suorganizavus specialią leidyklą-ALPHA Book Publication žydų problemomis knygoms leisti.

Mums yra labai reikalinga a. a. dr. D. Jasiučio surinkta medžiaga arba jo paruoštos knygos spaudai lapų nuorašai, kuria galėtume pasinaudoti mūsų ruošiamai anglų-lietuvių kalbomis knygal išleisti. Į šį darbą yra įsijungę prityrę aukšto išsilavinimo Kanados žurnalistai ir jų atliktas darbas užpildytų didelę spragą, kurią VLIKas, kaip daugelis kaltina, dėl visuoameniškai nežinomų priežasčių, yra ignoravęs.

Malonėkite šį reikalą išsiaiškinti su VLIKO valdyba ir busime labai dėkingi, kad KLŽ sąjungos valdybos pageldavimas gauti a. a. dr. D. Jasiučio knygos ar medžiagos nuorašus nebūs ignoruojamas, nes mes savo veikla padedame VLIKui atlikti tuos darbus, kuriuos dėl mūsų nežinomų priežasčių jis negali įvykdyti.

Lauksime iš jūsų neuždelsiančio atsakymo. Su geriausiais linkėjimais!

J. Varanavičius
.....
J. Varanavičius-Varčius
KLŽ sąjungos pirmininkas
555 Willard Ave.
TORONTO, Ont. M6S 3S1
C A N A D A

PA
98
011
1-

VYRIAUSIAS LIETUVOS IŠLAISVINIMO KOMITETAS
SUPREME COMMITTEE FOR THE LIBERATION OF LITHUANIA

1611 CONNECTICUT AVENUE, N.W.
SUITE 2, WASHINGTON, D.C. 20009
202/667-1980

1987 m. liepos 27 d.

Gerb.
Ponui J. Varanavičiui
Kanados Lietuvių Žurnalistų Sąjungos
Pirmininkui
555 Willard Ave.,
Toronto, Ont. M6S 3S1
Kanada

Gerbiamas Pone Varanavičiau,

Dėkoju Jums už Jūsų š.m. liepos 20 d. laišką kuriame
teiraujatės apie a.a. dr. D. Jasaičio surinktą medžiagą
apie Lietuvos žydus.

Jūsų išskeltas klausimas, su Jūsų laiško nuorais
buvo pristatytas VLIKO pirmininkui dr.K. Bobeliui, Dr.D.
Krivickui, ir inž. L. Griniui.

Knyga "The Chosen People" atėjo sekančią dieną po
Jūsų laiško, už kurią dėkoju. Įstaigos bibliotekoje jos
neturėjome.

Priimkite mano geriausius linkėjimus,

Jus gerbianti,

Margarita Samaitienė
Margarita Samaitienė,
Įstaigos Vedėja

100
c.c.: dr. D
dr. K
Griniui

KANADOS LIETUVIŲ ŽURNALISTŲ SĄJUNGA
THE CANADIAN LITHUANIAN JOURNALISTS ASSOCIATION
555 Willard Ave., Toronto, Ont. M6S 3S1, C a n a d a

FEB 8 1988

Toronto, 1988 m. vasario 1 d.

Gerb. VLIKO įstaigos vedėja,

Su šiuo siunčiu laišką VLIKO valdybai, kuri malonėkite
perduoti pirm. dr. K. Bobeliui ir jo nuorašus - dr. D. Krivickui ir
L. Griniui. Lauksime greito atsakymo.

Su geriausiais linkėjimais

J. Varanavičius
.....
J. Varanavičius
KLĖS pirmininkas
555 Willard Ave.
TORONTO, Ont. M6S 3S1
C A N A D A

PS. Būsime dėkingi, jei patvirtinsite laišką šio mūsų
siunčiamo rašto VLIKui gavimą.

ru-
ba,
mi
D-
i-

FEB 8 1988

KANADOS LIETUVIŲ ŽURNALISTŲ SĄJUNGA

THE CANADIAN LITHUANIAN JOURNALISTS ASSOCIATION

555 Willard Ave., Toronto, Ont. M6S 3S1, C a n a d a

Toronto, 1988 m. vasario m. 1 d.

VLIKO Valdyba,
1611 Connecticut Avenue, N.W
Suite 2, WASHINGTON, D.C. 20009

Gerb. Valdyba,

Kanados lietuvių žurnalistų sąjungos valdyba 1988 m. sausio 10 d. posėdyje svarstė VLIKO valdybos ignoravimą mūsų prašymo leisti pasinaudoti mirusio dr. Jasaičio surinkta medžiaga apie žydus Lietuvoje vokiečių okupacijos metais. Šiuo reikalu buvo mūsų pasiūstas jums raštas 1987 m. liepos 20 d., kuris buvo ignoruotas ir atsakymas negautas.

Šiuo reikalu mūsų valdybos nariai Stp. Varanka ir L. Girinis-Norvaiša, dalyvavę VLIKO suvažiavime Montrealyje kaip seimo atstovai, priminė pirm. dr. K. Bobeliui apie aukščiau minėtą prašymą ir išteikė to laiško nuorašus. Netrukus po to, įvykusiame 1987 m. lapkričio 14-15 d. KLB krašto tarybos suvažiavime šiuo reikalu KLŽS pirm. J. Varanavičius-Varčius šiuo reikalu kalbėjo su VLIKO valdybos nariu L. Griniu, kuris žadėjo paraginti VLIKO valdybą svarstyti mūsų prašymą.

Iš minėtų pasikalbėjimų susidarė nuomonė, kad VLIKas nenori su mūsų Sąjunga kooperuoti ir yra priešingas dėl mums nežinomų priežasčių betkokiam leidiniui apie žydus. Prie šio pridėdame dr. Jasaičio žmonos laiško nuorašą, kuris patvirtina dokumentų perdavimą jūsų žiniai-globai "ir vis ieško žmogaus, kuris apsilimtų šį darbą, taip svarbų užbaigti". Iki šiol VLIKas nedarė jokių pastangų dr. Jasaičio pradėtai knygai užbaigti ir išleisti. Jūsų pareigūnų tvirtinimas, kad tai bevėrtė medžiaga, yra tendencingas, nes mūsų narys A. Gurevičius-Kalnius, knygos ruošėjas, gavo iš keletos asmenų vertingų aprašymų, kurių originalai randasi Jasaitienės perduotose VLIKO valdybai dėžėse. Mes esame tikri, kad tokios vertingos medžiagos tose dėžėse yra daugiau. Asmeniškuose pasikalbėjimuose mums buvo aiškinta, kad VLIKO įstaigoje šiuo metu yra tik dvi dėžės. Mūsų žiniomis jų buvo gauta daugiau.

Knyga apie žydų gelbėjimą Lietuvoje jau yra įpusėta ir būtinai reikia gauti daugiau medžiagos, kurią jūs nenorite perduoti. Todėl vėl pakartotinai prašome leisti pasinaudoti minėta medžiaga, ją atsiųsti paštu arba per specialią siuntos agentūrą. Išlaidas mes apmokėsime.

Išvengti nesusipratimams prašome mūsų organizacijos prašymo neignoruoti ir atsakymą malonėkite atsiųsti iki 1988 m. kovo 31 d. Priešingu atveju, mes šį reikalą išjelsime spaudoje.

J. Varanavičius
.....
J. Varanavičius,
pirmininkas
555 Willard Ave.
TORONTO, Ont. M6S 3S1
C A N A D A

Stp. Varanka
.....
Stp. Varanka,
sekretorius

101

v.
p.
e.
l.
rā
vėl ra-
tuys vena
indijami
sija jun-
tė k. a-
TI kal-
kačė
tiau-
nva
ttru
i.
tu
či
D
m
o
n
si

VYRIAUSIAS LIETUVOS IŠLAISVINIMO KOMITETAS
SUPREME COMMITTEE FOR THE LIBERATION OF LITHUANIA

102

1611 CONNECTICUT AVENUE, N.W.
SUITE 2, WASHINGTON, D.C. 20009
202/667-1980

1988 m. vasario 25 d.

Gerb.
Ponui J.Varanavičiui
Kanados Lietuvių Žurnalistų Sąjungos
Pirmininkui
555 Willard Ave.,
Toronto, Ont. M6S 3S1
Kanada

Gerbiamas Pone Pirmininke,

Ačiū už Jūsų du laiškus liečiančius a.a. dr.D.Jasaičio surinktą medžiagą apie lietuvių - žydų santykius. Jūs parašėte pirmą laišką VLIKO įstaigos vedėjai, kuri jį perdavė man, inž.L.Griniui ir dr. D. Krivickui. Mes apie tai kalbėjome, bet kažin kaip nepadarėme sprendimo kas turėtų atsakyti. Apgailestauju, kad Jums reikėjo rašyti antrą laišką.

Daugelis Jūsų teigimų yra netikslūs ir grasinančiu tonu, todėl VLIKAS negali tai priimti. Jūs rašote, kad p.Gurevičius su manimi kalbėjo ir parašė specialų laišką apie a.a. dr.D.Jasaičio medžiagą. Apie tai aš tikrai neatsimenu kad aš su p.Gurevičiumi būčiau kalbėjęs ir jokio specialaus laiško iš jo nesu gavęs. Aš kalbėjau su p.Gurevičiumi Kanadoje 1982-ais metais apie a.a.dr. D.Ralio ruošiamą knygą, 1983-ais metais p.Gurevičius parašė man laišką apie ruošiamos knygos rankraštį ir ar Devenių Kultūros Fondas negalėtų tą knygą išleisti. Tuo reikalu kalbėjo su manimi ir Dr.A. Pacevičius. Vėliau p.Gurevičius per dr.Pacevičių atsiuntė man knygos rankraštį kuri aš perskaičiau ir padariau savo komentarus. 1984-ais metais gavau iš a.a. dr.D.Ralio laišką kuriame jis diskutuoja mano padarytus komentarus, su jais sutinka ir žada pataisyti. Po to parašiau jam laišką ir du kartus su juo kalbėjau telefonu, ir sutarėme susitikti asmeniškai ir galutinai viską aptarti. Bet mano kelionė į Europą ir netikėta jo mirtis tai sutrukdė. Manau, kad p. Gurevičius tai viską žino, nes dr.D.Ralio telefoną gavau iš p.Gurevičiaus per dr.Pacevičių, o dr. D.Ralys mano adresą taipgi gavo per p.Gurevičių. 1986-ų metų pavasarį gavau skubos keliu naujai pataisytą rankraštį, apie kurį savo pastabas savaitės bėgyje perdaviau Kanados L.B. pirmininkui A.Pacevičiui. p.Gurevičių gerbiu ir vertinu jo darbą. Aš tikiu, kad a.a.dr.D.Ralio knyga buvo išleista tik p.Gurevičiaus dėka. Tai yra didelis įnašas mūsų istorijai. Aš visą laiką galvojau, kad aš turėjau nuolatinį kontaktą su p.Gurevičium per dr.Pacevičių ir Kanados L.B.pirmininką, adv. A. Pacevičių. Niekad neturėjome ir neturime jokio tikslo ką nors ignoruoti, o tuo labiau p.Gurevičių, Jus ar Kanados Lietuvių Žurnalistų Sąjungą. Jūs darote be reikalo per toli siekiančias išvadas, savanoriškai ir nuosirdžiai dirbančių lietuvių tarpe tai nėra reikalinga.

Kas liečia VLIKO archyvinę medžiagą, ar tai būtų a.a. dr.D.Jasaičio surinkta, ar kita, mes mielai leidžiame ją pasinaudoti, bet yra principinis

el ra-
vena,
tami
un-
a-
[...]

no burce

103

musistatymas VLIKO archyvinę originalią medžiagą niekur ir niekad iš VLIKO būstinės nesiųsti, nes ji gali būti prarasta. Mums padaryti dviejų popieriais prikrautų dėžių kopijas fiziniai nėra įmanoma. Prašome, kada Jums ar Jūsų atstovui yra patogus laikas atvykti į VLIKO būstinę ir galėsite turimą medžiagą peržiūrėti ir įstaigoje esamą aparatūrą veltui pasinaudoti savo kopijoms. Apie Jūsų atvykimą prašau pranešti įstaigos vedėjai, p.M.Samatienei.

Su geriausiais linkėjimais,

Dr. Kazys Bobelis,
Vyriausio Lietuvos Išlaisvinimo
Komiteto Pirmininkas

xci ra-
gveva,
nėjami
sūn-
Kas-
kal-
nca
u-
yq
ra
o
p
y
n

ELTOS INFORMACIJOS

VLIKO Informacijos Tarnyba 1611 Connecticut Avenue, N.W. Suite 2, WASHINGTON, D.C. 20009

1988 m. birželio 27 d.

Memorandumas

Sekant susirašinėjimą - užklausimą iš Kanados Lietuvių Žurnalistų Sąjungos (p.Varanavičius, 1988 vasario 1 d. ir A.Gurevičiaus, 1986 spalio 10 d.) apie VLIKO įstaigoje esančią a.a.dr.Jasaičio medžiagą apie žydus Lietuvoje antrojo pasaulinio karo metu, birželio 20 d. iš Kanados atvyko p. G.Urbonas šios medžiagos peržiūrai.

p. Urbonas rado daug vertingos informacijos (byloje, kur buvo peržiūrėta ir išrinkta dr.Balio ir dr.Krivicko), padarė xerax'o kopijų (apie 600), taipgi peržiūrėjo ir likusią medžiagą dviejose dėžėse. p.Urbonas sakė, kad ir tenai rado svarbios informacijos.

Prieš p.Urbonui atvykstant, suradau jam viešbutį netoli VLIKO įstaigos. Jis išbuvo visą savaitę.

Gavusi kvietimą daayvauti L.Kojelio vieton paskirtos ukrainietės, Katherine Chumachenko susipažinimo pobūvyje (Old Executive Building), nuvedžiau ir p.Urboną, kuris džiaugėsi, kad turėjo progos susipažinti su keliais asmenimis kurie jo leidžiamam laikraščiui SPEAK UP bus geri kontaktai.

Išvykdamas p.Urbonas padėkojo už nuoširdų kooperavimą.

M.Samatienė

105

u
ig
se
ai

jo
ar
ve
lav
viv
us

ZY
AK

n
dam
Nr.
oe,
buv
as p
4 me
ivos l

akare vėl ra-
ni šaukvena-
rus inciami
š atsiskun-
akelti ka-
is į VI kal-
Lauko
naktiau-
ėjo į mltg
ą naktro
sikelti.
as, visu
rstanč
iuvo. D
i lazdon
m. Fo
as. Ten
epė ats

Baro. v
o išny
pav'ja

sinatuk, koma
bul
met

KOVA UŽ KRISTŲ KONCENTRACIJOS STOVYKLOJE

Ž.V. - 9/46

NETOLI Miuncheno yra mažas miestelis vardu Dachau. Per šimtus metų tas vardas nebuvo minimas vakarų Europos istorijoje, bet dabar jis pasiliks joje per amžius kartojamas. Ypač Bažnyčia tą vardą minės su pagarba, nes jis primins vieną vokiečių koncentracijos stovyklą, kuri buvo skirta dvasiškiams kaliniams.

Šioje stovykloje gyveno per visą karo metų maždaug 2450 dvasiškių. Jų buvo iš 24 tautų ir 142 vyskupijų. Apie 40 ordenų ir kongregacijų čia turėjo savo atstovus. Skaitlingiausi buvo lenkai su 1591 kaliniu.

Dachau buvo iš tikrųjų didelė kankynių vieta ir sykiu didelis dvasiškių kapinynas. Daugiau kaip tūkstantis kankinukų užbaigė čia paskutiniąsias žemiškojo gyvenimo dienas. Tarp mirusiųjų buvo 789 lenkai, 92 vokiečiai, 22 čekai 17 olandų ir daug kitų.

Po šito trumpo įvado, gal bus "Žvaigždės" skaitytojams įdomu pasiskaityti, ką rašo vienas belgų jėzuitas apie savo gyvenimą toje baisioje stovykloje.

PIRMUTINĖ KOMUNIJĄ STOVYKLOJE

1942 metais birželio mėnesio 21 dieną, neilgai trukus po mano atvykimo į stovyklą, stojome eilėn vakariniam patikrinimui. Bestovėdamas eilėje susitinku vieną vokiečių kunigą, kurs pažvelgęs į mano pusę klausia, ar aš norėčiau priimti švenčiausiąjį.

— Žinoma, — atsakiau trumpai.

— Tai greitai — sako jis, — ištieskite savo ranką ir akylai žiūrėkite, kad niekas nepastebėtų. —

Kiekvienas religinio uolumo veiksmas buvo stovykloje uždraustas ir griežtai baudžiamas. Taigi priimdamas Komuniją aš galėjau prarasti savo gyvybę.

Tuo tarpu minėtas kunigas pakišo savo užgniaužtą ranką mano užnugaryje, norėdamas paduoti man švenčiausiąjį. Aš išskiečiau savosios rankos delną ir tuojau pajutau, kaip mažuotė ostija atsidūrė mano rankoje. Tai buvo mano pirmoji Komunija Dachau stovykloje.

107

Tuētuoju pradējau dēkoti Kristui už atsilankymą mano širdyje. Tuo pačiu metu praeina pro mane Hitlerio smogikas, kurs mus saugojo. Jis pradeda baisiausiai keiktis, kaip visados ir visur stovykloje buvo įpratęs daryti. Bet aš nepaisiau, aš tuo tarpu savo dvasioje meldžiausi. Šio vakaro niekada nebepamiršiu.

Kitomis dienomis tas gerasis tėvelis kunigas Kentenick ateidavo į mūsų baraką slapčiomis slinkdamas pro lovas su švenčiausiu ir mums nežymiai jį išdalydamas.

Esu Viešpačiui Dievui dėkingas, kad Jis Pats stiprino mano gyvenimo jėgas stovykloje. Komuniija teikė daug atsparos Dievuje, kaip ir pirmųjų amžių krikščionims katakombose.

(Bus daugiau)

Olandija, 1945 m. Gruodžio 9 d.

Kun. K. Pečkys, S. J.

Jekelno teismas Rygoje

S. m. sausio mėn. pabaigoje Rygoj buvo teisiamas vokiečių SS ir policijos vyriausias vadas Ostlande SS obergruppenführeris Jekelnas. Šioj byloj liudininku buvo išsauktas buvęs Lietuvos vyr. lauko komendantūros viršininkas gen. mjr. Emilis Justas.

Latvijos KP (b) centrinio komiteto ir Latvijos SSR aukščiausios tarybos organas „Cīņa“ (Nr. 24, 1946 m. sausio 30 d.), atpasakojęs gen. mjr. Justo sausio mėn. 28 d. ryfiniame teismo posėdy parėikimus, kaip buvo planuojamas ir vykdomas partizanų naikinimas Minsko – Vilniaus rajone, toliau rašo:

„Do to Justas paliudijo apie pasitarimą pas reicho komisarą Lohsę, kuriame jis dalyvavęs. Šiamė pasitarime taip pat buvo Jekelnas, Lietuvos SS ir policijos vadas brigadeführeris Arns ir kiti SS ir policijos vadai. Pasitarime reicho komisaras Lohsė pranešė: Hitleris ir Himmleris esą labai nepatenkinți, kad Lietuva pakankamai neatlieka savo pareigos dėl lietuvių pasiuntimo darbams į Vokietiją; taip pat jie esą nepatenkinți dėl įvairių vokiečių kariuomenės užsakymų nepilno išpildymo. Pats būdamas Rygoj, Himmleris pareiškęs ypač aštrų savo nepasitenkinimą dėl tokios padėties. Didelis vyrų skaičius

102
išvengęs pasiuntimo darbams į Vokietiją. Tada Jekelnas pasikėlė ir pareiškė, kad šis Hitlerio ir Himmlerio nepasitenkinimas yra pilnai pamatuotas, nes Lietuvos SS ir policijos vadų įvykdytos represijos yra nepakankamos.

Justas: Jekelnas išakmiai pareiškė: „Aš jums pasiūsiu SS brigadą, kuri padės išvyti iš miškų ten pasislėpusius lietuvius. Vieną ar du šimtus lietuvių mes pastatysim prie sienos, ir jūs pamatysit, kaip greit jie patys išlįs iš savo slėptuvių“. Toliau liudininkas pareiškė, kad kaltinamasis Jekelnas buvo plačiai žinomas savo žiaurumu; jis alleisdavo savo pavaldinius, kurie koku nors būdu neišpildydavo jo nurodymų, be gailėsčio ir pasigailėjimo atsiskaityti su taikingais gyventojais – lietuviais, latviais, estais ir žydais, lygiai kaip ir su partizanais. Liudininko tvirtinimu, dėl tos priežasties per pustrėčių metų buvo alleisti trys Lietuvos SS ir policijos vadai, nors, jiems vadovaujant, buvo sunaikintas ar į Vokietiją išvežtas milžiniškas skaičius taikingų gyventojų.

Toliau Justas pareiškė, kad jam yra žinoma SS ir policijos aukštųjų sferų duota direktyva be teismo ir tardymo sunaikinti visus tuos asmenis, kurie slapstosi miškuose ar įtariama, kad jie yra partizanai.“

BYLOS BAIGIAMASIS ĮRAŠAS

FONDAS 677 APYRAŠAS 1 BYLA 498

Byloje sunumeruota 134 (šimtas tridesimt keturi)
(skaitmenimis ir žodžiais)

F. Pap lapų (-ai)

Iš jų raidiniai lapų numeriai _____

Praleistų lapų Nr. _____

Pakenktų lapų (išblukęs tekstas, suplyšę, sulieti ir t.t.) Nr. _____

Lapų su nuotraukomis Nr. _____

Lapų su pašto ženklais Nr. _____

Vokai su indėliais _____

Vidaus apyrašo _____ lapų

(skaitmenimis ir žodžiais)

Pastabos _____

sup. Andrius
(pareigos)

Delis
(parašas)

Segelvičius
(vardas ir pavardė)

2015-10-22
(data)

702	Lietuvoje krausimu (teikimo Jungtinių Tautų Organizacijai, piketas prieš arkivyskupą Cody del jo bažnytinės politikos					
	Lietuviai politiniai kaliniai, tremtiniai, pasipriešinimo sovietiniam režimui veikėjai	Fotografija, fotokopija, metalinė atvaizdo kliše		[1956–1980 m.]	77	

Įrašyta 702 (septyni šimtai du) apskaitos vnt. nuo Nr. 1 iki Nr. 702.
Iš viso apyraše įrašyta 702 (septyni šimtai du) apskaitos vnt.

Lietuvos centrinio valstybės archyvo
Informacijos ir apskaitos skyriaus vyriausioji archyvistė

Birutė Daračiūtė

Lietuvos centrinio valstybės archyvo
L. e. Informacijos ir apskaitos skyriaus vedėjos pareigas

Inga Klypšienė

Apyrašo duomenis tvirtinu:

Lietuvos centrinio valstybės archyvo
direktorius
2015-04-02

Dalius Žižys